

Birds Intro

De afgelopen weken hebben we allen het songfestival-lied "Birds" van Anouk kunnen beluisteren. Birds worden daarin gebruikt als metafoor van gelukkig zijn. Laten we hopen dat de meeste vogels dat ook weer zijn in dit broedseizoen! Birds staan natuurlijk ook centraal in onze vereniging, en ik moet zeggen in deze tijden: een gelukkige vereniging! Immers, we groeien en we zijn in vele vormen zeer actief met het plezier bevelen aan vogels. En dat maakt ons als vogelliefhebbers ook gelukkig!

Wat te denken van dit voorjaar? We zijn met velen bezig met tellen, waarnemen en excursies zodra de zomervogels terugkeren. Helaas maakt het koude voorjaarsweer dat niet altijd even prettig voor onszelf. Maar alle soorten hebben weer hun plekje bezet, getuige de vele waarnemingen die we samen verzamelen en delen, zie daarvoor ook op onze eigen website en onze eigen Facebook pagina (ook elders in deze Vlerk).

Ook de Nationale Vogelweek in mei heeft bij ons ruim 100 belangstellenden getrokken, en we hebben dit jaar al 24 nieuwe leden mogen verwelkomen!

Lees maar eens verder in deze Vlerk over het wel en wee van Birds.

Raymond Schuurkes
voorzitter@vogelwerkgroeparnhem.nl

Van de redactie Remco: bedankt!

Het werd maar niet voorjaar door de kou en nu is de lente alweer voorbij. Nummer 2 van Vlerk is altijd wat lastiger voor copy, maar zoals je ziet is deze goed gevuld. Er is zelfs wat doorgeschoven naar de volgende Vlerk want een uitgebreide Ringterugmeldingen kun je daarin lezen. In deze Vlerk laat Maarten Hageman zien dat ringen in de tuin verrassende resultaten oplevert. Dertig jaar van dit gevleugelde periodiek is op een rij gezet door Henk Tamerius. Ons langstlopende BMP is uitgewerkt en de trends bij de meeste soorten zitten niet in de plus. De Bijeneter in mei op Deelen is gelijk in een historisch perspectief geplaatst. Verder, diverse verslagen van excursies laten zien dat meegaan zeker de moeite waard is. Ook Sperwers en Huismuizen en ander nieuws komen aan bod. Remco Wester is gestopt met het redacteurschap en heeft daardoor meer tijd voor andere zaken. Hij gaf in bijna anderhalf jaar blijk van veel inzet, enthousiasme en nieuwe ideeën. Remco bedankt. We hopen in de Vlerk nog één en ander van je te zien.

Veel leesplezier en laat ons weten wat je boeit.

Jan en Marc
vlerkredactie@gmail.com

**Verwachte verschijningsdatum volgende
Vlerk: eind september 2013**

Bestuurszaken - voorjaar 2013

Het bestuur is recent tweemaal bijeenge-weest. De belangrijkste ontwikkelingen en besluiten, buiten onze reguliere activiteiten zijn:

- Social media. Opzetten van Facebook pagina, deze is sinds mei in de lucht!
- Eenduidigheid van Werkgroepgrenzen.

We gaan in principe uit van de digitale grenzen zoals ze nu staan op waarneming.nl. Daar waar er afwijkingen zijn ten opzichte van de oude analoge grenzen worden deze onderbouwd. Dat betekent o.a. dat er de komende periode aanpassingen plaatsvinden op bijvoorbeeld de website.

- Foldermateriaal. De papieren folders die er sinds ca. 2007 zijn worden komend najaar gemoderniseerd. Deze zijn voor alle leden beschikbaar en worden gebruikt en verspreid op de openbare activiteiten en gelegenheden.

- Samenwerking met derden. Wij werken voor en achter de schermen samen met vele groene en publieke organisaties. Daarvan wordt een overzicht gemaakt.

- Nieuwe penningmeester. Tijdens Algemene Ledenvergadering op 19 maart jl is Eite Boonstra benoemd tot nieuwe penningmeester.

- Erespeld: Zilveren Boomkruiper 2013. Henk Tamerius is dit jaar in het zonnetje gezet als lid met bijzondere verdienste (zie elders in deze Vlerk).

- Vogelcursus voor beginners. Deze is met 18 deelnemers enthousiast gestart in maart.
- Boek 'Bijzondere vogelsoorten regio Arnhem 1971-2012' in volle gang. Gestreefd wordt naar afronding einde dit jaar.

Raymond Schuurkes, voorzitter

Gezocht redacteur

Door het stoppen van Remco is de redactie van Vlerk is op zoek naar versterking in de vorm van een redacteur (v/m). Naast contacten met leden en het motiveren tot schrijven is vooral het doorlezen en becommentariëren van de binnenkomende teksten op taal en grammatica een belangrijke taak. Inhoudelijke vogelkennis is meegenomen maar niet direct een voorwaarde bij de redacteur. Heb je interesse of vragen neem gerust vrijblijvend contact op met Jan. Een nummer meedraaien om te zien wat het inhoudt behoort tot de mogelijkheden.

Jan Schoppers

Erespeld 'Zilveren Boomkruiper' op 19 maart 2013 uitgereikt aan Henk Tamerius

Vanaf 2013 gaat het bestuur af en toe een lid met grote verdiensten extra in het zonnetje zetten. Speciaal daarvoor is een herinneringspeld met een Zilveren Boomkruiper (ons verenigingsembleem en logo!) gemaakt. Natuurlijk is het lastig kiezen omdat wij vele tientallen leden hebben die zich met grote inzet en enthousiasme al lange tijd inzetten voor de activiteiten en doelstellingen van onze Vogelwerkgroep.

De voorzitter heeft namens het bestuur de eerste 'erespeld' uitgereikt aan Henk Tamerius, op 19 maart jl. tijdens de Algemene Ledenvergadering. Sinds zijn lidmaatschap 1 juli 1995 heeft Henk zonder onderbreking zich verdienstelijk gemaakt voor de vereniging. Bestuurlijk is Henk ruim 10 jaren actief geweest: penningmeester in de periode 1997-2001, secretaris in de periode

2001-2006. Wat betreft de distributie van de Vlerk en de ledenadministratie is hij daarom 'het geweten' van onze Vogelwerkgroep. Sinds die tijd doet hij op consciëntieuze wijze de ledenadministratie en is hij bij vrijwel alle in- en externe activiteiten een vaste gast. Henk draagt onze vereniging en natuurlijk de vogels een daadkrachtig en warm hart toe, dank daarvoor!

Raymond Schuurkes, voorzitter

Uitreiking Zilveren Boomkruiper

Zilveren Boomkruiper

De nieuwe penningmeester stelt zich voor:

Mijn naam is Eite Boonstra. Als nieuwe penningmeester van de VogelWerkGroep Arnhem e.o. wil ik mij even aan u voorstellen. Ik ben in 1946 in Arnhem geboren en opgegroeid. In mijn jeugd heb ik veel in de bossen en velden rond Arnhem gezworven. Ik denk nu nog regelmatig aan de tijd dat ik de korhoenders hoorde en zag baltsen op het Terletse veld. Na de middelbare school en de militaire dienst ben ik gaan werken en heb een gezinnetje gesticht. Daardoor bleef er voor het veldwerk niet veel tijd over.

Mijn vrouw en ik hebben een dochter en een zoon die het huis uit zijn en een eigen gezinnetje hebben. Inmiddels zijn we grootouders van een kleinzoon. Mijn hobby's zijn naast mijn gezin wandelen met de hond, fotograferen, vogels kijken en reizen met de caravan. Tijdens de reizen combineren we cultuur en natuur. Komende tijd zullen we door Spanje trekken om kennis te maken met de Moorse cultuur.

Nu ik meer tijd heb voor de vogels heb ik me aangesloten bij de vogelwerkgroep. Ik vond eigenlijk dat ik nog niet voldoende de vogels kende. Door de excursies en het vaker in de natuur zijn heb ik geleerd dat er nog veel te ontdekken valt. De VWG is daar een goed hulpmiddel bij. Nu ik steeds meer en andere vogels ontdek geniet ik er ook steeds meer van. Ik kan dan ook iedereen die van vogels houdt en nog geen lid is aanraden om lid te worden. Eigenlijk moet de werkgroep gezien worden als een groep hobbyisten en niet als werkers. Ieder kan voor zichzelf besluiten hoever hij gaat.

Ondanks dat ik nog maar kort lid ben heb ik besloten om mijn steentje bij te dragen en de functie van penningmeester op me te nemen. In die functie nodig ik een ieder die nog geen lid is uit om alsnog lid te worden en de machtiging die bij de website staat in te vullen. Daardoor wordt het voor mij niet alleen gemakkelijker het is voor het nieuwe lid en de vereniging ook voordeliger. Als lid betaal je dan niet € 15,- per jaar maar slechts € 12,50. Bovendien ontvangen alle betalende leden vier keer per jaar het mooie tijdschrift Vlerk. Voor allen die wel lid zijn en nog geen machtiging hebben ingestuurd pak het voordeel en vul hem alsnog in. Dus kijk op de website www.vogelwerkgroeparnhem.nl: daar vindt u alle informatie die u nodig heeft. Voor alle bestaande en nieuwe leden: tot ziens en veel genoegen met het vogelen.

Eite Boonstra
penningmeester@vogelwerkgroeparnhem.nl

Eite Boonstra

Natuurbescherming in de praktijk: Groot Engelenburg

Natuur met een golfbaan?

Het landgoed Groot Engelenburg, gelegen in de landgoederenzone aan de rand van de plaats Brummen, kent een lange geschiedenis. De precieze datum van ontstaan is niet bekend maar beslist van voor 1400. De Engelenburg als havezate en landgoed is een schepping geweest van de familie Schimmelpenninck van der Oye. Zij hebben het goed voor 1588 in handen gekregen. Daarvoor was het een anderhalve eeuw of langer in handen van de familie Van Mekerens. De geschiedenis gaat mogelijk verder terug naar tijd van de zoon van Karel de Grote, stichter van de stad Deventer. In november 1992 werden tijdens opgravingen in de middeleeuwse wijnkelder eiken paalfunderingen blootgelegd. Waarschijnlijk meer dan duizend jaar geleden in de grond geslagen palen met een geschatte lengte van 4 meter. Zij vormden de fundering van het oudst bekende kasteel op deze plek.

Vele eigenaren van o.a. adellijke geslachten volgden elkaar als eigenaren op. De laatste eigenaar voor de huidige was de ABN-bank die het als vakantieoord voor personeel inrichtte. In 1985 zette de bank het in de verkoop en het stond minstens twee jaar leeg. De boel verpauperde en het toch al achterstallige onderhoud werd steeds zichtbaarder.

Uiteindelijk meldde zich een koper, dhr. de Lange met een plan, maar er moest wel toestemming zijn om dat plan te verwezenlijken. Een hotel-restaurant met een golfbaan van 9 holes binnen het toenmalige grondgebied van Groot Engelenburg. Het

college en de gemeenteraad van Brummen gingen akkoord want de verpaupering was een doorn in het oog. Men was van oordeel dat het binnen de bestaande bestemmingen kon en de handtekening werd gezet! Binnen zeer korte termijn werd aan de slag gegaan en werd het geheel gerealiseerd. Echter net in die periode ontstond er een Stichting in Brummen die uit ongerustheid over meerdere plannen en handelwijzen van de Gemeente en andere instanties zich ging bemoeien met de natuur en het milieu binnen de gemeentegrenzen. De Stichting noemde zich Natuur- en MilieuPlatform Brummen (SNMPB). Ook over de gerealiseerde golfbaan en activiteiten daaromheen was ongerustheid, er was immers geen inspraakmogelijkheid geweest en men vond het een ongewenste ontwikkeling. Navraag bij en een bezoek van de Inspectie Ruimtelijke Ordening van de Provincie aan Brummen ging er een brief naar de gemeente. Hierin werd gesteld dat niet conform de bestaande bestemmingen was gehandeld en de gemeente moest alsnog een procedure starten om de bestemmingen te wijzigen naar Golfbaan/Hotel-restaurant.

Aldus geschiedde, de toen bestaande bestemmingen waren bos- en agrarisch met grote landschappelijke waarde, en vakantieoord. De SNMPB diende een bezwaarschrift in en eiste teruggedraaien van het plan; dus geen golfbaan! Toen diende zich een lange periode aan van bijeenkomsten en Raad van State/Rechtbank-bezoeken. Als de SNMPB zijn gelijk zou krijgen dan kwam er van de eigenaar uiteraard een schadeclaim naar de gemeente toe, er waren al miljoenen geïnvesteerd.

Om uit deze impasse te komen zijn op initiatief van de eigenaar, SNMPB samen met de Gelderse Milieu Federatie om tafel gaan zitten. Hij combineerde deze besprekingen met het indienen van een nieuw initiatief zijnde uitbreiding/vergroting van de golfbaan, van de bestaande kleine 9-holes naar een grotere 9-holes over 25 hectare naar achter het landgoed. Daarin ging hij ook ruimte maken voor de natuur, het waren nu gedeeltelijk intensief gebruikte graslanden en mais-akkers. Allen op gronden in eigendom van de toenmalige AMEV-vastgoed.

Paddestoelen in Groot Engelenburg

Het getouwtrek dat toen begon was vooral de ruimte die nodig was voor het golfspel en de ruimte die nodig was voor een duurzame natuur daarin. Er werden meer organisaties bij betrokken en er ontstond een natuurorganisaties-initiatief die de onderhandelingen ging voeren. Daar waren Natuurmonumenten, Das&Boom, IVN, GMF, en het SNMPB bij betrokken. Er werden ontwerpen gemaakt door golf- en landschapsarchitecten. Het Waterschap was er ook bij betrokken omdat er een A-watgang door het achterliggende gebied loopt. Op een zeker moment kwam er een plan uit waar de natuurorganisaties

zich in konden vinden, er werd 10 ha natuur aangelegd aan de rand van het gebied en binnen het golfgebied werden ook natuurelementen gemaakt. Dit alles werd vastgelegd in een Inrichtings-en Beheersplan. In dat plan stond zowel de plattegrond met zijn verschillende deelfuncties beschreven, als het beheer in de toekomst om de deelfuncties te verwezenlijken. Dit plan werd door alle organisaties ondertekend en de uitvoering is in 2001 gerealiseerd.

Vermeld moet worden dat de 10 ha natuur aan de rand van het gebied werd aangelegd

Engelenburg achterterrein

door het Waterschap waarbij de watergang meanderend en met verlaagde oevers werd verlegd en er 4 poelen zijn aangelegd met als functie water vasthouden in het gebied (met Europese subsidie). De grond uit deze poelen is gebruikt om de golfbaan aan te leggen.

Nu ontstond er dus een gebied waarbij het spannend was om te zien of de natuur hier werkelijk baat bij had, en of de afspraken op papier werden uitgevoerd. Het was niet iemands taak om dat te monitoren, maar omdat de auteur zeer dichtbij het terrein woont, had ik er vanzelf zicht op.

De natuur werd door de aanleg van dit geheel weinig tot niet gestoord daar de werkzaamheden vooral op gronden plaatsvonden die agrarisch waren en er in de herfst/ winter gewerkt werd. De grote machines die het uitvoerden waren natuurlijk wel een tijdelijke inbreuk. Ook werd toen zichtbaar dat een plattegrond in werkelijkheid wel een ander beeld te zien gaf omdat er uit een plat redelijk vochtig gebied een nieuw landschap ontstond met greens en tees en andere spannende accenten zoals bunkers en lange banen overal doorheen. Het woord teletubby-landschap is vaak gevallen. Allemaal een les voor eventuele nieuwe gevallen. Het gesleep met grond rond grote bomen en ook het verwijderen van enkele is nooit een fraai gezicht. Maar afijn, conform de afspraken werd een nieuwe 9-holes golfbaan aangelegd met natuur daarin verweven. Voor de Vogelwerkgroep is het natuurlijk belangrijk te weten of daar ook vogels profijt van hebben gehad en of er zich nieuwe soorten hebben gevestigd. Het antwoord is zeer zeker JA!

Er liep alleen een gekanaliseerde poldersloot door de wei en de weilanden en maisakkers bevatten bijna geen vogels. De toen bestaande bosgebieden zijn gehandhaafd, zij hebben nu een randstruweel. Met vier poelen, stukken rietland en elzenbroekbos, plas-dras situaties in de golfbaan en een niet al te drastisch bosbeheer zijn er vele soorten bijgekomen. Rietvogels als Rietgors, Kleine Karekiet, Waterral zijn zeker nieuwe soorten. Op de poelen Grauwe gans, Dodaars, Meerkoet, Waterhoen. Soorten als Fitis, Boompieper en Geelgors hebben ook van de ontwikkeling geprofiteerd. IJsvogel heeft een aantal jaren 2 territoria op het landgoed gehad. Verder veel soortwaarnemingen als Grote Ziverreiger, Roerdomp, Watersnippen, Tafeleend, Krakeend en Witgatje. Kleine Plevier heeft er de eerste jaren gebroed maar is nu verdwenen. De lijst is vast niet volledig maar laat zien dat het profijt er is.

Een nieuwe ontwikkeling die al weer een aantal jaren speelt is dat er af en toe initiatieven kwamen om de golfbaan nog verder uit te breiden. Naar 18-holes met een verplaatsing van het clubhuis maar soms ook 27-holes met nieuwe landgoederen. Je zult begrijpen dat de politiek van de gemeente nu wat voorzigtiger is om hier toestemming voor te geven. Niet alleen vanwege het verleden maar ook de ruimte die aan dit spel wordt gegeven.

Recentelijk kwam er weer een aanvraag via het College van B&W bij de gemeenteraad te liggen. Deze betrof een 9-holes uitbreiding (dus naar 18-holes) met verplaatsing club-huis uit het kasteel naar een reeds aangekochte vervallen boerderij. In de gemeenteraad Brummen zitten nu andere spelers als in het verleden in de coalitie. Er

is groen licht gegeven aan het onderzoeken van dit 18-holes plan en om daar de natuur zoveel mogelijk ruimte in te geven. Dit werd door een aangenomen amendement ondersteunt waar wel 20 regels in staan waaraan dit plan moet voldoen wil de politiek ja zeggen tegen het vervolg. In deze regels krijgt de bestaande natuur alle kans (immers EHS en EHS-verweven ligt over bijna het hele gevraagde gebied heen) en wij vragen ook om ruime compensatie door verbindingen te leggen met bestaande natuurgebieden eromheen (landgoed 't Leusveld en landgoed 't Hammeler). Er wordt nu gewacht op een plan van de initiatiefnemer en het speelt zich bijna allemaal af op gronden van tegenwoordig de ASR-vastgoed.

Het gebruik van de beoogde gronden is allemaal intensief gebruikt grasland en maisakkers waar mijns inziens niets aan verloren gaat en de aantasting van het bestaande landschap (eikenlanen en perceeltjes nat en/of bos) moet zoveel mogelijk voorkomen worden.

Norbert Lucassen
woonachtig achter Groot Engelenburg

Poel achter Groot Engelenburg

Verslag excursie Landje van Geijssel en Groene Jonker 14 april 2013

Groene Jonker, wat een mooie naam. Je proeft 'm op je tong, hm, smaakt naar meer. Maar dat niet alleen. In het blad van Vogelbescherming had in 2011 een super-enthousiast stukje gestaan over het gebied van Natuurmonumenten dat zo heet. Sindsdien wilde ik er heel graag een keer naar toe. Jammer, het zag er niet naar uit dat het daar ooit van kon komen. Dus had ik mazzel dat Koos Dansen besloot voor de vogelwerkgroep een excursie erheen te organiseren. Extra mazzel, dat ik de dag ervoor nog bij de verjaardag van ons nu tweejarige kleinzootje kon zijn. Nog meer mazzel: na de iedereen lang vallende kou met gure noordoosten poolwind, werd voor 14 april jubelend de eerste warme, zomerse, dag voorspeld!

Twaalf deelnemers waren er, verdeeld over drie auto's. Na een inleiding van Koos verlieten we Arnhem om kwart voor zeven met als eerste bestemming het Landje van Geijssel; negen hectare land in het uitgeveende deel van de polder bij Ouderkerk aan de Amstel. Veehouder Jan Geijssel zet dit terrein in februari onder water, tot half april, zodat een ideale pleisterplaats ontstaat

voor trekvogels. Zoals te verwachten raakten we elkaar in de kortste keren kwijt, maar de instructies om het landje te bereiken waren helder. Dachten we. In Ouderkerk aangekomen rechtsaf en weer naar rechts. Greta, Machiel en ik reden mee met Erik. Bij de nadering van ons doel deed zich de vraag voor van welke kant we geacht werden aan te rijden op Ouderkerk voor het rechts/rechts verhaal. Zoals we gereden hadden, was dat de bedoeling? Verwarring. De Holendrechteweg langs de Amstel (wat een lange weg; kwam er geen eind aan?) bracht ons naar het landje van Geijssel. Vijf kwartier na vertrek uit Arnhem kwamen we daar aan, niet als laatsten, maar royaal als eersten.

De eerste aanblik was ontmoedigend. Er stonden al vier auto's. Lokale vogelaars stonden met ontevreden gezichten koffie te drinken met hun rug naar de plas en de vogelkijkhut. Hun telescopen stonden eenzaam op een afstand. Ik hoorde ze kankeren over SOVON en Vogelbescherming vanwege iets wat ons niet aanging. Oppervlakkig gezien had de plas weinig te bieden, maar zoals dat gaat: er vliegen vogels weg,

Geoorde Futen, Groene Jonker, 14 april 2013

andere vallen in. Naarmate je langer en met meer mensen kijkt zie je hoe langer hoe meer waar je eerst overheen keek. Watersnippen bij voorbeeld. Er zaten o.a. Grutto's, een Witgatje, een Zwarte ruiter, twee Groenpootruiters, twee Kempshaantjes, Slobeenden en Pijlstaarten. Nadat echt iedereen het gevoel had deze plas volop tijd te hebben gegeven, liepen we door naar de Ouderkerkerplas. Daar was telescopisch wel het een en ander te zien, maar wat mij het meeste plezier deed was de zang van een Fitis en een Rietzanger in de rietkraag. De eerste van het jaar.

Inmiddels kregen drie van de vier vrouwen behoefte aan een plasmoment. Dat deze wel heel erg open biotoop zich daar niet voor leent was duidelijk. Dus Maarten vervoerde galant een klein harem naar Ouderkerk, alwaar op zondagochtend alle horeca gesloten bleek. Dat schoot niet op. Wist ik wel dat Ouderkerk een van de meest bijzonder Joodse kerkhoven van Nederland rijk is? Sietske wist te vertellen dat er graven zijn uit de vriendenkring van Rembrandt en de ouders van Spinoza. We liepen met ons tweeën het kerkhof in om een aantal 17e-eeuwse monumenten te bekijken. Het kwam goed uit dat zich terzijde van de zerken een afgelegen terreintje bevond met voldoende dekking. Ik scoorde er een

Excursieganger, Groene Jonker, 14 april 2013

Goudhaantje, Staartmezen en onderweg een Zwarte roodstaart. Ook Herma was tevreden, want in de kerk (waar een dienst gaande was) bevinden zich riante toiletten nabij de ingang!

Ondertussen was de hele groep in Ouderkerk aangekomen. Na het zien en horen van Halsbandparkieten vertrokken we om 10.50 uur naar de Groene Jonker. Daar kwamen we aan om half 12 na onderweg drie Lepelaars te hebben gezien. Koos en de zijnen hadden eerder op de dag heel mooi Regenwulpen roepend horen overvliegen.

De Groene Jonker maakt deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur en verbindt de Nieuwkoopse Plassen met de Vinkeveense Plassen. Dit 109 hectare tellende natte natuurgebied is vergraven voormalige landbouwgrond. De waterstand is omhoog gebracht. De graafmachines vertrokken begin 2008. Korte tijd later werd het gebied beroemd vanwege broedend Kleinst waterhoen. Toen wij er waren maakte de Groene Jonker zijn reputatie ruimschoots waar. De Roerdomp hoempte herhaaldelijk, een Waterral liet zich horen, een Purperreiger vloog over. Vermeldenswaard zijn ook: Geoorde futen, Grutto's, twee Zwarte ruiters, zeven Kempshaantjes, twee Visdiefjes,

Dwergmeeuw, Groene Jonker, 14 april 2013

Foto: Koos Damsen

Halsbandparkieten, Ouderkerk, 14 april 2013

Slobeenden, Pijlstaarten, Tafeleenden, Bergeenden, Witte en Gele kwikstaarten, een Sperwer, minstens zeven zingende Blauwborstjes en twee zingende Rietzangers. Het mooist van alles was wat mij betreft een Dwergmeeuw. Zo elegant en sierlijk, bijna zwarte sternachtig zwierde hij heen en weer, voedsel oppikkend uit het water. Hij gaf een show van zo dichtbij dat je er zelfs zonder kijker van kon genieten. De kenmerkende donkere onderkant van de vleugels liet hij prachtig zien.

De ochtend was nevelig, miezerig en kil geweest. Later werd het 15 graden maar er woei een gemeen koude harde wind. Toen we om kwart voor drie wegreden, begon het toch nog lekker weer te worden. De Woerdense Verlaat was onze derde bestemming. Nu scheen de zon en waarachtig, het werd alsnog behaaglijk warm! Men ging

op een dijkje zitten zonder enige haast. Het Klein hoefblad bloeide, een Citroenvlinder, twee Kleine vossen en een Witje vlogen levenslustig boven de berm. Wat wilden we nog meer? Een Havik liet zich vluchtig zien en in de verte waren enige Bruine kiekendieven telescopisch te ontwaren. Verder zat er niet veel behalve Kuifeendjes en Futen.

Een eindje verderop ligt de Lusthof de Haeck. Een rondwandeling door dit bosje met plassen en boogbruggen sloot de excursie af. Er was een concert van onwaarschijnlijk veel zingende Fitisjes, zeker 13. Ivo hoorde een Sijsje, wat het aantal waargenomen soorten op 79 bracht. Om tien voor vijf begon de terugrit naar Arnhem. Het was een zeer geslaagde excursie!

Marguerite Sweers
h.e.sweers@freeler.nl

Ring-MUS project 2012 in Didam

Inleiding

Wie denkt dat de Merel die in de tuin zit altijd dezelfde is, kan na het lezen van dit artikel er wel eens anders over denken. In 2011 is onder auspiciën van het vogeltrekstation het project ring-MUS gestart. Ring-MUS sluit aan bij het Meetnet Urbane Soorten (MUS) van Sovon. In dit project is er speciale aandacht voor vogels die in het stedelijk gebied leven. Het monitoren van de trends en de verspreiding zijn de belangrijkste doelen. Over de oorzaken van de voor- en achteruitgang van soorten weten we nog weinig. In ring-MUS worden gegevens verzameld over de reproductie, overleving en conditie van vogels door vogels op een gestandaardiseerde manier te vangen en te voorzien van een ring. Dit artikel geeft een

overzicht van de gevangen vogels over 2012 in Didam en verder is er aandacht voor een aantal bijzonderheden en terugmeldingen die het project tot nu toe hebben opgeleverd.

Methode

Per maand dienen er minimaal twee vangdagen worden gehouden. De dagen mag je zelf bepalen, maar tussen twee vangdagen dient minimaal drie dagen te zitten. Het beste is om een dag te kiezen waarin het niet zo hard waait en er weinig zon is, omdat anders het vangnet zichtbaar is voor de vogels. Tijdens mijn vangdagen kies ik meestal voor een zondagmorgen, omdat het dan het meest rustig is in de buurt. Er dient minimaal zes uur aaneen gesloten gevangen te worden, anders is de vangdag

Foto 1: Een overzicht van de tuin en vanglocatie. Links en achterin de tuin staat een mistnetstok, november 2011

niet geldig. Er mag geen gebruik gemaakt worden van lokgeluiden. Ik vang met één zes meter mistnet en een grote inloopkooi.

Van alle gevangen vogels worden ringnummer, soort, leeftijd, vangtijd en geslacht opgeschreven. Daarnaast worden de vogels gewogen met een pesola veerunster, en wordt de vleugellengte opgemeten. Tot slot wordt er nog de hoeveelheid vet bepaald.

Al met al worden er van een gevangen vogel heel wat gegevens genoteerd. De Huismussen krijgen naast een ring ook drie kleurringen. Hierdoor zijn ze individueel herkenbaar zonder dat ze terug gevangen hoeven te worden. Alle gegevens worden ingevoerd in het programma GRIEL van het Vogeltrekstation. De gevangen vogels krijgen binnen een halfuur na het vangen hun vrijheid weer terug. Sommige vogels lieten zich nog een keer vangen, de zogenaamde terugvangsten.

In 2011 waren er 49 ringMUS-locaties verdeeld over heel Nederland (bron www.vogeltrekstation.nl). Op al deze plekken wordt op dezelfde gestandaardiseerde methode gevangen, zodat de gegevens ook onderling met elkaar vergelijkbaar zijn.

Vanglokatie

De vaste vanglocatie is gelegen aan de Troelstrastraat 11 in Didam. Hemelsbreed ligt de tuin ongeveer 125 m van de westkant van Didam af in de wijk de Ziep. De meeste woningen in de Ziep dateren uit de jaren zeventig. Hier en daar is er nog veel groen aanwezig op relatief ruime kavels. De achtertuin is ongeveer twaalf meter diep en acht breed (zie foto 1). De achtertuin is

Foto 2: Gevangen Kauw (mei) 2012

geheel omsloten met een garage en twee houten schuttingen. Ongeveer de helft bestaat uit verharding en dertig procent is gazon. Het overige deel wordt aangevuld met beplanting en bomen. Aan de achterzijde staan drie Leilindes met een lage haag Taxus ervoor. Voor de kinderen is er een schommel en een zandbak aangelegd. Samengevat een standaard tuin voor een gezin met twee kinderen.

Aan de achterzijde bij de garage is een voerplaats ingericht voor de vogels. Op deze voerplaats wordt het hele jaar door gevoerd met vetbollen, zonnepitten, pinda's en strooivoer. Ook is er een kleine waterfontein en drinkbak waar vogels zich lekker kunnen wassen. Het vangnet bestaat uit een standaard zes meter mistnet, die opgesteld wordt voor de glijbaan langs richting naar de Taxus haag.

Vangdagen

Alle vangdagen beginnen zonder uitzondering en uur voor zonsopgang. Dat betekent dat in de maanden juni en juli het net al om 5 uur 's morgens moeten worden opgesteld. De meeste vogels worden altijd in de eerste twee uur na zonsopgang gevangen, daarna nemen

Foto 3: Ekster (juni) 2012

de aantallen snel af. Omdat er volgens de spelregels twee keer per maand moet worden gevangen probeer ik altijd te kijken naar de beste weersomstandigheden. Windkracht 3 of minder, bewolkt en op zondag geven meestal de beste resultaten. In de meeste vangdagen over 2012 zal aan deze parameters zijn voldaan, zodat de weersomstandigheden nagenoeg gelijk geweest zijn.

De resultaten van 2012

In het verleden ving ik altijd vogels in het riet op een CES-achtige methode (Constant Effort Site). Vroeg op en in de zomer werd je "lekgestoken" door muskieten en ander ongedierte. Toegegeven, je ving grotere aantallen en meer soorten. Soms kreeg je ook bijzondere vogels in je handen zoals een IJsvogel of Blauwborst. Bij ringMUS hoeft dat niet te verwachten, maar het heeft toch ook grote voordelen. Mijn 'jachtlust' voor het vangen van vogels kon ik weer oppakken. Lekker van achter de kachel met een warme kop chocolademelk. Mijn kinderen kan ik ook mooi betrekken bij mijn hobby en ik heb tijd om tussendoor eens even een spelletje met ze te doen. Al met al een win-win situatie voor het hele gezin. Bij de start van het project had ik niet echt de illusie dat het nou

storm zou lopen met de vangsten gezien de waarnemingen van enkele handvol mussen en een mooie Merel man, maar dan zou het wel ongeveer ophouden. Tot mijn verbazing kwamen er veel meer vogels in mijn tuin dan dat ik voor mogelijk gehouden had. In tabel 1 (einde artikel) treft u een totaaloverzicht aan van de gevangen vogels per maand in 2012. In 2011 ving ik in tien maanden tijd in totaal 342 verschillende individuen. In 2012 waren dit er maar liefst 569. Opgeteld zijn dit over bijna twee jaar 911 verschillende vogels voorzien van een ring van het Vogeltrekstation.

Soorten

Er werden 19 verschillende soorten gevangen waarvan er van dertien soorten minder dan tien exemplaren gevangen zijn. Spreekwoordelijke krenten in de pap waren: Boomklever, Ekster, Gaai en Stormmeeuw. De enige Boomklever die ik ooit achter het huis zag hing ook meteen in het net. Soorten die wel in de achtertuin zijn waargenomen maar nog niet zijn gevangen waren Grote Bonte Specht, Spreeuw, Glanskop, Staartmees, Zwarte Mees, Zwartkop en Sperwer. De Sperwer was meerdere keren present rond de vanglocatie. Een aantal keren was er een bijna vangst van de Sperwer maar twee keer ontsnapte de Sperwer uit het vangnet. Ook werden er buiten de vangdagen een drietal plukresten gevonden rondom de vanglocatie (2x Huismus en 1x Koolmees). Het is een kwestie van tijd en dan komt er weer een nieuwe soort bij.

De Gierzwaluwen zijn geringd in mijn nestkasten aan de woning in 2011, 1x één pul en 1 x drie pullen. De grote 'jongens': Kokmeeuw, Houtduif, Turkse Tortel, Stormmeeuw en Kauw worden bijna allemaal

gevangen met de grote inloopkooi. In de kooi ligt brood, mais of een vetbol. De vogel wandelt naar binnen trapt op een wipje en het deurtje valt achter de vogel dicht.

De 'de big-five' in 2012 wordt gevormd door de Huismus, Koolmees, Pimpelmees, Kauw en Groenling. Samen leveren ze 90 % van alle geringde vogels op in Didam. Kijken we naar een opvallend verschil, in 2011 was de Huismus met stip de meeste geringde vogel, in 2012 was dat de Koolmees. In ieder geval een opvallende verschijning. In 2011 ringde ik maar 30 Koolmezen en dat waren er in 2012 maar liefst 215. In 2012 was er ook sprake van een Koolmees invasie in het najaar. Op verschillende plekken in Nederland werden grote aantallen Koolmezen gevangen en geringd, waaronder ook Koolmezen die waren geringd in Polen, Lithouwen, Letland en Rusland.

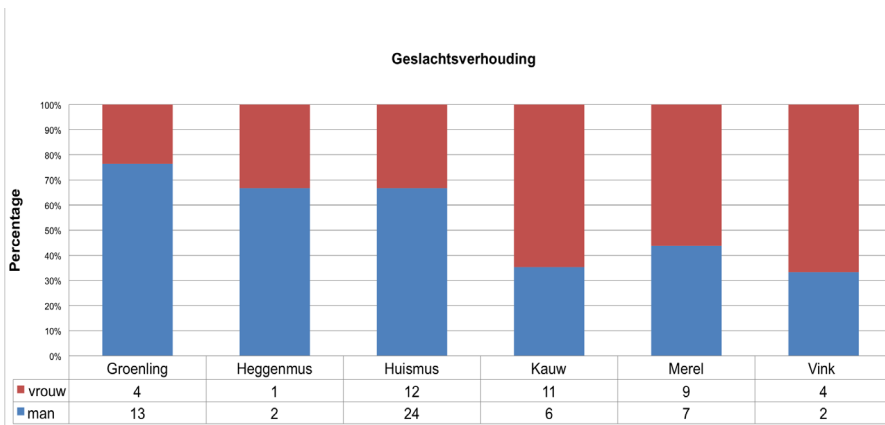
Aantalverloop

In tabel 1 zijn voor 2012 de vangsten per maand weergegeven. We zien dat het tot eind april rustig is op de vangplek, lage aantallen en weinig soorten. In mei beginnen

de aantallen iets op te lopen. In juni en juli zien we een enorme boost aan vangsten. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de jonge Huismussen die massaal uitvliegen maar ook onervaren zijn. Een gemakkelijke 'prooi' voor de katten en Sperwer, maar ook voor het vangnet een gewillig slachtoffer. In augustus zakken de aantallen, maar in de maanden september, oktober en november komen de aantallen echt goed op gang. De gevangen aantallen geven misschien een iets vertekent beeld, omdat ik dan ook meer vanguren draai in de goede maanden. Daarom heb ik de aantallen ook teruggerekend naar gemiddeld aantal gevangen vogels per uur. Daarin zien we duidelijk de dalmaand januari met gemiddeld 0,17 vogeltje per uur tot de topmaand juni 2012 toen ik bijna vier vogels per uur ving. In totaal werden er 37 volledige vangdagen (van zes uur) gemaakt waarin 257 uur vogels gevangen werden.

Geslachtverhouding

Door van de gevangen vogels zoveel mogelijk te noteren kun je daar natuurlijk interessante vergelijkingen uit destilleren. Je zou verwachten dat er ongeveer evenveel

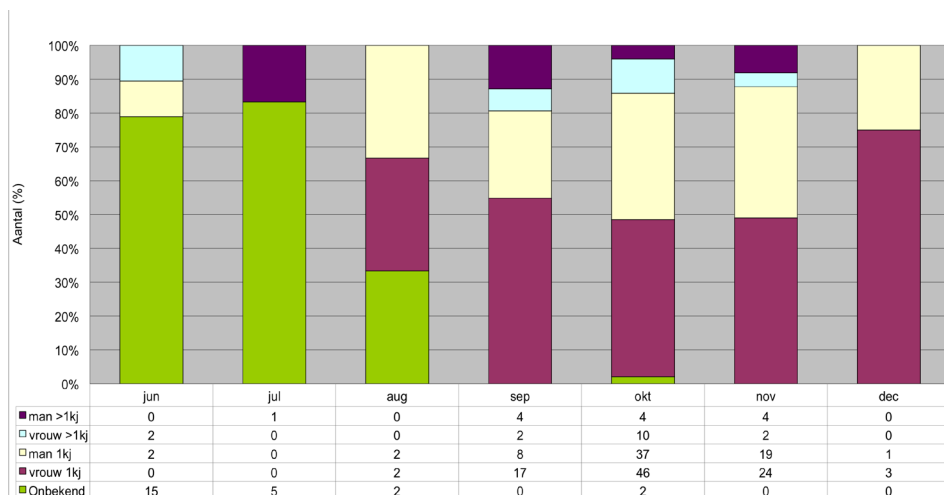
Figuur 1: Geslachtsverhouding (%) van een zestal soorten in 2012. Onder de grafiek de aantallen.

mannen als vrouwen van een soort rondvliegen, dus de kans om een man of een vrouw te vangen zou dus even groot moeten zijn. Van een aantal vogelsoorten die ik in 2012 heb gevangen heb ik de verhouding man/vrouw in figuur 1 uiteen gezet. We zien een aantal leuke verschillen, van de Groenling, Huismus en Heggenmus is meer dan helft van de gevangen vogels een mannetje. Van de Groenling ligt dit percentage op maar liefst 75 %. Aan de andere kant zien we bij de Merel, Vink en Kauw juist het tegenovergestelde. Van de gevangen Kauwen is 65% een vrouwtje.

Hoe is dit nu te verklaren? Een verklaring zou kunnen zijn dat de steekproef natuurlijk erg klein is zoals bij Merel, Vink en Heggenmus. Een mogelijke verklaring ligt ook in het fourageren. Groenling en Huismus komen veel af op het strooivoer en de zonnepitten. Wellicht zorgt vooral het mannetje voor de aanvoer van voer en blijven de vrouwtjes het meest bij de jongen en broeden ze op de eieren, hierdoor hebben ze natuurlijk

ook minder kans om gevangen te worden en ontstaat er op deze manier de 'scheve' geslachtsverhouding. Het grote aandeel vrouwelijke Kauwen is ook opmerkelijk. Wellicht zorgt vooral het vrouwtje voor de jongen en blijft het mannetje meer in de buurt van het nest met de jongen, maar er kunnen natuurlijk ook andere verklaringen voor gevonden worden.

Een andere soort om nader te analyseren is de Koolmees. In het najaar van 2012 werd Nederland overspoeld met een invasie van Koolmezen. Wellicht ving ik ook Koolmezen uit het verre oosten, maar bewijzen aan de hand van in het buitenland geringde vogels ontbreken. Vaak zaten er van die 'bleke' Koolmezen tussen dat je denkt 'dat is er eentje', zonder dat ik dit verder kan onderbouwen. Koolmezen hebben nog iets leuks voor de ringers. Ze zijn gemakkelijk op geslacht te detineren. Een mooie zwarte 'stropdas' tussen de poten is een mannetje en een vale zwarte onderbroken streep is een vrouwtje. Bovendien is met een beetje kennis

Figuur 2: Leeftijd en geslacht (%) van gevangen Koolmezen in het najaar van 2012. Onder de grafiek de aantallen

de leeftijd makkelijke vast te stellen. Je kunt ook de leeftijd bepalen: in ringerstermen spreken we over een 1^e kalenderjaar of een >1^e kalenderjaar. Een 1^e kalenderjaar is bezig met zijn eerste levensjaar. Een vogel die geboren is in 2012 kan tot net na het broedseizoen in 2013 wanneer de rui begint op leeftijd gebracht worden. We weten dus van een 1e kalenderjaar altijd het geboortjaar. Bij een > 1e kalenderjaar dan weten we het niet precies maar de vogel is in ieder geval ouder dan één jaar.

In figuur 2 heb ik de aantallen, geslacht en leeftijd uiteen gezet. Een vogel uit maart 2012 is gemakshalve even weggelaten. Het duurde in 2012 tot aan juni voordat de eerste Koolmezen werden gevangen. Het betrof vooral de zogenaamde juveniele vogels. Deze zijn net uitgevlogen en moeten nog voor het eerst ruïen. Meestal gebeurt dit in juli en augustus. In september en oktober groeien de gevangen aantallen snel. In oktober ving ik 99 ongeringde mezen. Kijken we naar de leeftijdsverdeling dan zien we dat het aantal eerstejaars vogels in september t/m november varieerde tussen de 82 en 88%. Dit is logisch te verklaren omdat de Koolmezen natuurlijk veel jongen op de wereld zetten. Analyseren we de grafiek verder dan zien we dat we meer eerstejaars vrouwen vingen dan eerstejaars mannen. Dit patroon zien we gedurende het hele najaar (september tot december). Het aantal gevangen adulte mannetjes en vrouwtjes zien we een min of meer gelijke verhouding (rond 10%), hoewel er maandelijks bekeken wel verschillen zijn. Het mogelijke vrouwen overschot voor zowel adult als juveniel wordt vermoedelijke veroorzaakt door het verschil in trekgedrag tussen de geslachten. Mannetjes blijven langer in hun territorium

hangen en vrouwen trekken sneller weg uit hun geboorteomgeving.

Terugmeldingen

Hoewel er veel vogels de afgelopen twee jaar zijn voorzien van een ring zijn er tot op heden weinig teruggemeld. Zeker van vogels die in de bebouwde kom geringd zijn verwacht je eigenlijk dat ze meer teruggevangen worden. In het totaal ving ik natuurlijk 153 vogels met een ring terug door mezelf geringd. Hieronder een bescheiden lijst met vogels die ik geringd heb en elders zijn teruggemeld. De meeste uit Didam.

Pimpelmees 1^e kalenderjaar met ringnummer Arnhem AX14505 werd geringd op 21 september 2012. Op 12 november 2012 werd de vogel vers dood gevonden in de Bongerd in Didam. De afstand bedraagt hemelsbreed ongeveer 500 m. De doodsoorzaak is niet bekend.

Op 11 juni 2011 ving ik een volwassen mannetje Merel. Geboortjaar niet bekend maar zeker 2009 of nog eerder. Bijna een jaar later, op 22 maart 2012 vloog de Merel zich dood tegen een raam in de Marxstraat in Didam. Hemelsbreed ongeveer 100 m van de ringplek.

Een Koolmees vrouw van het 1^e kalenderjaar ringde ik op 25 oktober 2012. Ze kreeg ring V644336 mee om haar pootje. Op 19 maart 2013 werd ze wederom gevangen, maar nu door mijn collega ringer Michel Geven aan de andere kant van Didam. De afstand was 1 km, richting 111 graden en de verstreken tijd 145 dagen.

Tot slot de leukste terugmelding. Huismus vrouw 1^e kalenderjaar ringde ik met V10113

	jan		feb		mrt		apr		mei		jun		jul		aug	
	g	t	g	t	g	t	g	t	g	t	g	t	g	t	g	t
Boomklever																
Ekster										1						
Gaai																
Groenling					4				1		7		1			
Heggenmus					1						2		1			
Houtduif						1			1							
Huismus			2	5	1	1		2	1	2	66	8	20	5	4	4
Kauw									17		11		5			
Kokmeeuw																
Koolmees					1						19	3	6	5	6	0
Merel	1		1	1	2		1	1	2	1	3	1	2			
Pimpelmees			1	2			1	1	1		6	1	1	1	12	2
Roodborst					1		1									
Stormmeeuw																
Tijftjaf																
Turkse Tortel				1						2		1		2		
Vink	1		1						1							
Winterkoning																
Gierzwaluw																
Eindtotaal	2	0	6	8	10	2	3	4	26	3	116	14	37	11	22	6
vangdagen (n)	2		2		2		2		2		4		3		2	
vanguren (n)	12		12		12		12		12		33		20		12	
aantal/uur	0,17		1,17		1,00		0,58		2,42		3,94		2,40		2,33	

Tabel 1: Geringd (g) en teruggemeld (t) per soort en per maand in 2012 en geringd in 2011.

op 18 september 2011. Ze kreeg ook nog een aantal kleurringen om de poten voor het aflezen. Precies 2 maanden later, op 18 november 2011, werd ze weer gevangen maar nu in de Catalpastraat helemaal in Almere. De afstand bedroeg maar liefst 76 km, de richting was 309 graden en de verstreken tijd 61 dagen. Wie had dat gedacht van een Huismus.

Van de 911 gevangen vogels droegen er twee een 'vreemde' ring. Een Pimpelmees met ringnummer Arnhem AD99917 was geringd als nestjong in het Wehlse Bos op 11 mei 2012. Op 24 augustus 2012 ving ik haar/hem om 6.00 uur. De afstand was 4 km, richting 251 graden en de verstreken tijd 105 dagen. We weten in ieder geval zeker waar deze Pimpelmees is geboren. Een Koolmees man 1^e kalenderjaar met

ringnummer V160188 werd op 8 oktober 2012 geringd in Overdinkel door collega ringer Leo Hassing. Op 8 maart 2013 controleerde ik hem achter mijn huis. De afstand was 69 km, richting 242 graden en de verstreken tijd 150 dagen. Meer informatie over het ringMUS-project is te vinden op de website van het Vogeltrekstation: www.vogeltrekstation.nl

Maarten Hageman
m.hageman11@upcmail.nl

Literatuur

Van der Jeugd H.P. & Staal J. 2011. Handleiding ring-ringMUS. Vogeltrekstation, Wageningen.

	sep		okt		nov		dec		Totaal	Totaal	Totaal
	g	t	g	t	g	t	g	t	g 2012	t 2012	g 2011
Boomklever	1								1	0	0
Ekster									1	0	0
Gaai	1								1	0	0
Groenling	1		2		1		1	1	18	1	26
Heggenmus	1	1		1					4	3	4
Houtduif					1				2	1	3
Huismus	7	6	11	4	2		1	1	115	38	207
Kauw									33	0	0
Kokmeeuw							5		5	0	0
Koolmees	31	17	99	25	49	19	4	2	215	71	40
Merel	1		1			1	3	1	17	6	10
Pimpelmees	38	8	18	12	38	4	15	1	131	32	39
Roodborst			2		1			1	5	1	2
Stormmeeuw							2		2	0	0
Tjiftjaf	2								2	0	0
Turkse Tortel	1		2						9	0	2
Vink			1				2		6	0	5
Winterkoning			2						2	0	0
Gierzwaluw									0	0	4
Eindtotaal	84	32	138	42	92	24	33	7	569	153	342
vangdagen (n)	4		6		5		3		17		
vanguren (n)	31		51		32		18		113		
aantal/uur	3,74		3,53		3,63		2,22		5,04		

Vervolg Tabel 1: Geringd (g) en teruggemeld (t) per soort en per maand in 2012 en geringd in 2011.

Foto: Koos Dansen

Huismus, man, 16 januari 2013, Arnhem

Vogels en paardenpoep vliegen door de lucht

Jeugdexcursie Meinerswijk 7 april 2013

Het voordeel van de koude golf is dat er nog geen blaadjes aan de bomen zijn en de kleine vogels zichtbaar zijn. Dat is op deze zondagochtend te niet gedaan door de mist. Er staan toch acht jonge deelnemers tussen de vijf en elf jaar klaar om vogels te spotten. Ieder heeft een verrekijker en de begeleiders hebben twee scopen bij zich. Het eerste stukje van de tocht gaat over de doorlaatbrug. Van daar zijn de diverse ganzensoorten gespot; Grauwe gans, Indische gans, Canadese gans. Tegen de oever van een plasje zit een paartje Zomertaling, de eerste van dit seizoen voor ons. Twee van de kids hebben duidelijk meer ervaring en weten de nodige soorten op te sporen en op naam te brengen. Zo ontdekken zij op zicht de eerste Tjiftjaf in een kaal struikje. Eenmaal op het hogere deel bij de voormalige steenfabriek aangekomen wordt de aanval geopend op de oude geschutskoepeles. Afgezien van het spannende moment van wie gaat er naar binnen, niemand dus, brengt het geen nieuwe vogelsoorten. Een bloederige substantie op het wandelpad is wel de moeite waard om er met een stok in te purken. Het is de nageboorte van een kalf of veulen. Dat onderscheid hebben we niet kunnen vaststellen. Intussen dwalen we langzaam langs het water naar achteren en raken verzeild in het wilgenbos. Even is er aandacht voor het geluid van een IJsvogel, dus hup erachteraan. Maar al snel nodigen de bomen uit om in te klimmen. We hebben dé ideale pauzeplek bereikt, zeker ook omdat de zon daar doorbreekt. Tijdens de "rust" laat een andere boomklimmende soort zich mooi aan iedereen zien; de Grote bonte specht. Na het onspannende boomklimmen lopen we naar de centrale vlakke om daar in het

ondiepe water naar eventuele steltlopers te speuren. We hebben die plek niet gehaald. Lopen over een lang smal dijkje met uitzicht is onvoldoende spannend. Het merendeel van de deelnemers loopt onderlangs door het ondiepe water, en daarbij elkaar niet ontziend. Er vliegt van alles door de lucht, modder, stokken, paardenpoep en water. Een wonder dat iedereen droog is gebleven. Teruglopend naar het startpunt komt hoog in de lucht de trek goed op gang. Het is de eerste dag zonder oostenwind. Grote groepen Kolganzen, Kieviten en Kokmeeuwen vliegen in noordoostelijke richting over, de voorjaarstrek lijkt begonnen.

Cor de Vaan

Konik met veulen (enpoep)

Sperwers en huismuizen: hebbes!

In 2010 schreven we al een stukje in de Vlerk over Sperwers en huismuizen (27/2). Daarin staat beschreven hoe in 2008 een jong vrouwtje een paar maal een huismuis achter ons huis probeerde te vangen. In 2010 probeerde een volwassen vrouwtje het, maar slaagde evenmin. Op 5 februari 2013 lukte het wel.

Door alarmerende mussen werd mijn blik de tuin ingetrokken en daar ontwaarde ik een volwassen Sperwerman die op het terras zat met iets in de klauwen. Dat bleek één van onze huismuizen te zijn, die dagelijks van het strooivoer snoept. Door snel een camera te grijpen kon ik door het raam een redelijke reportage maken. Het viel mij daarbij op dat de Sperwer al snel de ingewanden van de muis met een handige haal uit het lijfje scheurde en naast zich wierp. Vervolgens werd binnen 15 minuten het dier in stukjes naar binnen gewerkt. Weer een bijzondere tuinervaring rijker!

Vilmar Dijkstra
v.dijkstra1@chello.nl

Foto: Vilmar Dijkstra

Foto 1. De Sperwer op de muis. Rechtsvoor liggen de ingewanden, 5 februari 2013

Foto: Vilmar Dijkstra

Foto 2: De muizenstaart glijdt langzaam naar binnen

30 jaar Vlerk: van naamloos tijdschrift naar full colour

Een groot vraagteken sierde de omslag van het 0-nummer van het toen nog naamloze tijdschrift van de Vogelwerkgroep Arnhem, dat in december 1983 van de pers rolde. Er werd uiteraard meteen een prijsvraag voor een originele naam uitgeschreven. De winnende naam zou in het volgende nummer bekend worden gemaakt en dan al meteen in gebruik worden genomen. Hieronder volgt een overzicht van 30 jaar Vlerk.

Het 0-nummer

Het valt de oplettende lezer die al wat langere tijd lid is natuurlijk meteen op dat de in maart 1982 opgerichte Vogelwerkgroep het maar liefst één en driekwart jaar zonder eigen blad heeft moeten stellen! In die tijd moesten de leden het met losse (jaar)verslagen doen. Het 32 pagina's (of eigenlijk 34 inclusief binnenzijde omslag) dikke 0-nummer dat in december 1983 verscheen was dus een hele vooruitgang! Het nummer bevat opvallend veel tabellen en grafieken. Een hele prestatie, want we leven in 1983 nog voor het computer-tijdperk. Dat betekent dat het blad nog helemaal uitgetypt moest worden! Verder waren er nog geen luxe kopieerapparaten, maar eenvoudige stencilmachines. "Om jullie kopij efficiënt in de gewenste vorm te kunnen gieten, zal deze aan enkele voorwaarden moeten voldoen. Het is zeer gewenst dat de kopij getypt afgeleverd wordt vóór de sluitingsdatum. Bij gemis aan een typemachine graag in een goed leesbaar handschrift inleveren. Tekst ondersteunende tabellen en illustraties (leuk!) moeten in diep zwart, bijvoorbeeld

Oostindische inkt, uitgevoerd worden." Aldus de tips van de redactie.

De artikelen in het 0-nummer zijn zeer informatief en doen niet onder voor de artikelen in de nieuwste jaargang: een verslag van het kleine zwanenproject 1982-1984, de stootvogeltellingen in de winter van 1982-1983, nestkastenonderzoek, rivierentellingen 1982-1983 (toen werden er nog regelmatig Bonte Kraaien gezien), een verslag van een week Falsterbo en natuurlijk ook een bijeenkomstverslag en de veldwaarnemingen (toen nog met waarnemingskaartjes).

De eerste jaargang Vlerk

De prijsvraag wordt gewonnen door Piet Schermerhorn met de naam "Vlerk" en zo verschijnt in maart 1984 de eerste Vlerk. Het omslagontwerp met de vliegende stern is van Jos Pilzecker. Deze heeft maar liefst 18 jaar de omslag gesierd! De eerste jaargang is uitgevoerd in een gele omslag en omvat drie nummers met in totaal 94 pagina's. De variatie in artikelen is groot: resultaten van tellingen, excursies, soortbesprekingen (o.a. over het herkennen van Russische en Scandinavische Kauwen) en vakantie verhalen. Het fenologieverslag vinden we nu nog steeds terug in de Vlerk. Het jaarverslag en financieel verslag van 1983 zijn opvallend kort (beiden anderhalve pagina). De ledenlijst in Vlerk 1 telt 75 leden.

Van zwartwit naar full colour

In 1996 wordt de opmaak van de Vlerk geheel vernieuwd. Ook de omslag krijgt een flitsender lettertype en het jaargangnummer verschijnt op de voorkant. De stern van Jos Pilzecker overleeft deze facelift. In 2002

Foto: Henk Tamerius

30 jaar Vlerk op een rij: het 0-nummer en de jaargangen 1984, 1996, 2002, 2008, 2011 (de eerste full colour Vlerk), 2012 en 2013

ondergaat de Vlerk ter gelegenheid van het 20-jarig jubileum opnieuw een metamorfose. Er komt een grote landschapsfoto op de omslag met als inzet een vogelfoto. De landschapsfoto blijft de hele jaargang dezelfde, terwijl de inzetfoto's wisselen. Vanaf 2008 krijgen we een kleurenomslag met fraaie vogelfoto's van onder andere Erik de Waard en Koos Dansen. Full colour blijkt nog steeds erg prijzig, vandaar dat dit nog wordt uitgesteld. Maar in 2011 komt het er dan toch van: Vlerk nummer 2 (met een Middelste Bonte Specht op de omslag) wordt als proef full colour uitgevoerd. Er wordt een enquête gehouden onder de leden, waar uit blijkt dat een meerderheid van de leden een full colour Vlerk op prijs stelt, ondanks de hogere kosten.

Dit resulteert in de eerste full colour-jaargang in 2012. Inmiddels lijkt het alsof de Vlerk al jaren in full colour is uitgevoerd!

Illustraties

De Vlerk wordt van begin af aan geïllustreerd met tekeningen, tabellen en grafieken. Opvallend is het ontbreken van foto's in de eerste 18 jaargangen. Bladerend door de eerste jaargangen merk je dat de zwartwit tekeningen (deels gemaakt door eigen leden en deels gekopieerd uit vogelboeken) hun eigen charme hebben. De bekendste tekenaar is Jos Swarts die van 1985 t/m 2007 vele tientallen tekeningen leverde voor de Vlerk. Het ontbreken van foto's in de eerste jaren ligt aan het feit dat er toen nog weinig

vogels werden gefotografeerd. Bovendien was het lastig om foto's of dia's bij te bestellen en waren foto's ook nog eens moeilijk te kopiëren. Pas in 2002 doen foto's hun intrede in de Vlerk. De opmars van de digitale camera zal hier ongetwijfeld een positieve invloed op hebben gehad.

Erik de Waard en Koos Dansen werken zich al snel op tot huisfotograaf. Het is maar goed dat we nu een Vlerk in kleur hebben, dan komen de foto's veel beter tot hun recht.

Vlerk in cijfers

Afgelopen 30 jaar schreven we met elkaar (t/m Vlerk 30/1) 117 Vlerken en 4129 pagina's vol. De dikte van een jaargang varieert van 88 pagina's (jaargang 3) t/m 240 pagina's (jaargang 19), zodat de gemiddelde 'jaargangdikte' van afgelopen 29 volledige jaargangen uitkomt op 140 pagina's en 35 pagina's per Vlerk. Jaargang 19 (2002) leverde zowel de dikste als één na dikste Vlerk: resp. 84 pagina's (Vlerk 19/2, juni 2002) en 72 pagina's (Vlerk 19/1, maart 2002). Dit is te danken aan het

20-jarig jubileum. De dunste Vlerk ooit is Vlerk 13/3 (oktober 1996) met 16 pagina's.

Maar liefst 143 auteurs leverden in totaal circa 1240 artikelen aan. Absolute koploper en onuitputtelijke inspiratiebron is Jan Schoppers met 134 artikelen. Norbert Kwint is met 79 artikelen ook een veelzijdig schrijver. Jan en Norbert hebben jaren in de redactie gezeten en Jan zit nog steeds in de redactie. Dat het hebben van een vaste rubriek (excursienieuws) loont bewijst Henk Ruissen met 55 artikelen.

De andere grootleveranciers in de top 10 zijn: Fokko Erhart (52), Rob Vogel (52), Jos Pilzecker (45), Henk Sierdsema (41), Rob Lensink (40), Cor de Vaan (40) en Henk Tamerius (40).

De redactie

In de afgelopen 30 jaar hebben tientallen mensen in de redactie van de Vlerk gezeten. De eerste redactie bestond uit 8 personen (4 redactieleden en 4 medewerkers). Dat was ook wel nodig, want het opmaken van de Vlerk kostte in de beginjaren extra veel tijd, omdat toen nog alles uitgetypt en de illustraties handmatig toegevoegd moesten worden. Bovendien werd de Vlerk ook zelf gekopieerd, terwijl dit tegenwoordig wordt uitbesteed aan een drukker. Zelfs de bezorging werd voor een groot deel door eigen leden gedaan. Het knippen en plakken werd toen nog letterlijk gedaan en voor het wegpoetsen werd Tipp-Ex gebruikt. Maar ook vandaag is het opmaken van de Vlerk nog steeds een tijdrovende bezigheid. Onderstaande personen verdienen dan ook zeker een eervolle vermelding en/of een zilveren boomkruiper. Afgelopen 30 jaar hebben de volgende mensen in de redactie gezeten (hierbij heb ik vormgevers en andere behulpzame medewerkers meegerekend):

- Dec. 1983 t/m 1985: Roelof den Hengst, Tjitske Lubach, Rina van Thiel, Kees Weiland, Jos de Bont, Dik Mol, Jos Pilzecker, Gerrit Rozeboom
- 1986: Tjitske Lubach, Rina van Thiel, Kees Weiland, Jos de Bont, Dik Mol, Jos Pilzecker, Mart van de Leur, Alma Dick, Marc de Bont, Fokko Erhart
- 1987 t/m 1988: Kees Weiland, Norbert Kwint, Rina van Thiel, Mart van de Leur, Alma Dick, Marc de Bont, Fokko Erhart
- 1989 t/m 1995: Norbert Kwint, Jan Schoppers
- 1996 t/m 1997: Norbert Kwint, Herman van Steenwijk, Henk Ruissen, Jan Schoppers
- 1998: Norbert Kwint, Jan Scheffer, Jan Schoppers

- 1999 t/m 2001: Symen Deuzeman, Dirk Zoetebier, Jan Schoppers
- 2002 t/m 2003: Symen Deuzeman, Olaf Klaassen, Jan Schoppers, Dirk Zoetebier
- 2004 t/m 2005: Symen Deuzeman, Olaf Klaassen, Jan Schoppers
- 2006: Olaf Klaassen, Jan Schoppers
- 2007: Olaf Klaassen, Jan Schoppers, André Schulten
- 2008: Jaap Bouwman, Jan Schoppers, André Schulten
- 2009 t/m 2011: Jaap Bouwman, Jan Schoppers, Marc de Bont, Lars Soerink
- Dec. 2011 t/m 2012: Remco Wester, Jan Schoppers, Marc de Bont, Lars Soerink
- 2013: Remco Wester, Jan Schoppers, Marc de Bont

Vlerk digitaal

Sinds kort zijn de meeste Vlerken gedigitaliseerd en te downloaden van onze website (rubriek Vogelwerkgroep -->Vlerk). De nummers tot en met jaargang 2003 zijn bijna 1 op 1 gescand in 1 scanbestand per nummer. Vanaf 2004 zijn alleen de belangrijkste artikelen gedigitaliseerd. Ook is het mogelijk om een artikel te zoeken op auteur, titel of jaar. Kortom de Vlerk gaat met de tijd mee en is nog steeds het visitekaartje van de Vogelwerkgroep.

Henk Tamerius
h.tamerius@upcmail.nl

Vogelwerkgroep Amhem e.o.

Home

Vogelwerkgroep

- Introductie
- Activiteiten
- Werkgebied
- Bestuur en contactpersonen
- Lid worden...
- Publicaties
- Vlerk
 - Vlerk index
 - Artikel zoeken
 - VWG in de media
 - Downloads
- Agenda
- Vogels kijken
- Waarnemingen
- Fotoarchief
- Vogels van de Veluwezoom
- Links
- Contact

Vlerk

Vlerk artikelen

De Vogelwerkgroep heeft een eigen kwartaalblad 'Vlerk'. Daarin schrijven de leden onder andere over; onderzoeksresultaten, excursies, interessante vogelgebieden, en vogelwaarnemingen in het werkgebied.

De belangrijkste artikelen uit de verschillende nummers zijn hier online in te zien gesorteerd op jaartal en nummer. U kunt ook **zoeken** naar een specifiek artikel op basis van jaartal, auteur of een woord uit de titel of een combinatie van deze.

Overname van artikelen of gegevens uit artikelen is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de vogelwerkgroep (voorzitter@vogelwerkgroeparnhem.nl) die daarover afspraken maakt met de auteur/onderzoekers. Het kan voorkomen dat er kosten in rekening worden gebracht.

Jaar	Nr	Artikel	Auteur	
2012	4	Vogels kijken in Schuytgraaf	Ronald Schrijber	Artikel >>
2012	4	Broedvogels van Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem in 2011	Jan Schoppers	Artikel >>
2012	4	Waarnemingen 1 juli tot 15 oktober 2012	Remco Wester	Artikel >>
2012	4	Van de werkgroep Ruimtelijke Ordening en Planning	Ruud Reddingius	Artikel >>
2012	4	Vogels rondom het huis: de Turkse tortel	Bert Jager	Artikel >>
2012	4	Weekendexcursie Schiermonnikoog	Marc de Bont	Artikel >>
2012	4	Vogels spotten in Friesland	Anniek Demon	Artikel >>
2012	4	Ruigpootuil in Rijkerswoerd	Jesse Goed en Remco Wester	Artikel >>
2012	4	Oranje boven, leve de Citroenkwik	Wim Gerritsen en Erik Ernens	Artikel >>
2012	4	2012: eerste broedgeval Geoorde Fuut	Erik Ernens en Remco Wester	Artikel >>

Onze Vlerken beschikbaar via de website!

Verslag van de Vogelcursus beginners 2013

Afgelopen maart startte een groep van 19 enthousiaste (beginnende) vogelaars met de vogelcursus van de VWG Arnhem. Tijdens de startersbijeenkomst, waarbij vrijwel iedereen aanwezig was, maakte men met elkaar kennis en werden verwachtingen en leerwensen geïnventariseerd. Wat bleek: naast het leren kennen van algemene soorten is er ook een grote behoefte aan het leren kennen van vogelgeluiden. Na een geanimeerd slot door Bert over de "Arnhemse sijsje", 26 vogels van A-Z uit het werkgebeid van de vogelwerkgroep Arnhem, ging iedereen vol verwachting naar huis.

In deze vogelcursus maken we gebruik van de vogelkennis van Nico de Haan. De deelnemers krijgen elke week (uitgezonderd de vakanties) een mail met daarin van 3-4 vogels met zeer gedetailleerde informatie. Met gebruik van video's en geanimeerde vertellingen leren ze de vogels kennen, waar en wanneer te zien en horen, welke geluiden en specifieke kenmerken. Elke les wordt afgesloten met oefeningen en een test.

Dit voorjaar wordt het geleerde uit het digitale programma in het veld, in de vorm van korte ochtend- en middagexcursies, meteen in de praktijk beoefend en uitgetest en wordt er weer bijgeleerd. Het valt nog niet mee, al die vogels in hun verschijningen en dan vooral al die verschillende geluiden. Tot nu toe waren er 4 van deze korte excursies:

- Vogelzang in park Angerenstein (april) met Raymond Schuurkes, waar de eerst geleerde soorten goed te oefenen waren;
- Heide – en boswandeling met Koos Dansen en Michaëla Povel (mei), van nestkasten tot bonte vliegenreigers en

vooral ook een hele mooie wandeling;

- Wandeling door Meinerswijk met Bert Jager en Michaëla Povel (mei) waarin de verschillende zangertjes en zwaluwen goed te zien waren. En aan het einde die grote dik lijkende gierzwaluw (boomvalk 😊) ter vergelijkenis mooi overkwam vliegen.
- Avondwandeling met Hans Quaden (mei) in Beekhuizen.

In het voor- en najaar worden er nog een aantal avondbijeenkomsten met thema's georganiseerd, komt er een quizavond om de kennis te testen en zijn er nog een aantal buitensessies. Kortom alle ingrediënten om te leren zijn er... Nu zelf ook nog heel veel oefenen.

Michaëla Povel

Vogelwerkgroep Arnhem e.o. op facebook!

Beste VWG-ers,

Na wat puzzelen en rommelen is er eindelijk een Facebookpagina voor onze VWG!

<https://www.facebook.com/pages/Vogelwerkgroep-Arnheim/144313635755044>

De page is voor een ieder toegankelijk, zelfs voor mensen zonder Facebook. Heb je wel Facebook en like je onze pagina dan wordt je automatisch op de hoogte gehouden over onze activiteiten op je eigen tijdlijn.

Ofwel, liken en vraag ook aan zoveel mogelijk bekenden, vrienden, mede-vogelaars etc. om de pagina te liken. Zo krijgen we z.s.m. een goed bekeken pagina en met enig fortuin ook een pagina die gebruikt gaat worden om allerlei ervaringen van verschillende mensen te delen.

Veel plezier!

Namens de VWG,

Michaëla Povel en Jorick van de Westeringh

Broedvogels van Park Rosendael 1981-2012

Inleiding

Park Rosendael (38,9 ha) is het langstlopende BMP-proefvlak van de vogelwerkgroep geteld in 1981 en 1984-2012. Dertig jaar telhistorie waaraan veel gevierde en aankomende waarnemers hun steentje hebben bijgedragen. In Schoppers (1993 & 1998) is verslag gedaan na 10 en 15 jaar, dus de hoogste tijd voor een nieuw verslag. In deze bijdrage worden de resultaten besproken aan de hand van soortgroepen zoals die door Sierdsema (1995) zijn gedefinieerd. De tabel met de aantallen per soort per jaar is niet in dit artikel opgenomen maar daarvoor wordt verwezen naar Publicaties op www.vogelwerkgroeparnhem.nl

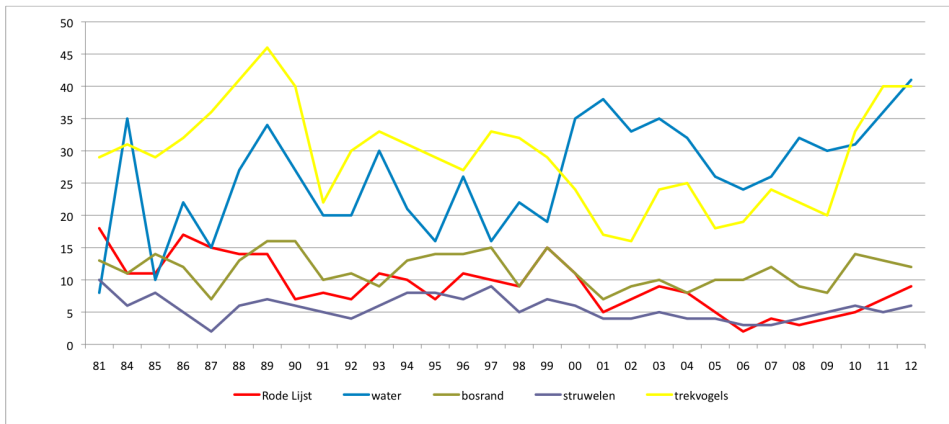
Veldwerk en verwerking

Het veldwerk is gedaan volgens het BMP (Broedvogel Monitoring Project) met als laatste versie van Dijk & Boele (2011). Jaarlijks zijn er 12-15 vroege ochtendbezoeken gebracht volgens een vaste looproute en elk bezoek beginnend op één van de vier startpunten. Uitzondering hierop vormen 1981 (pre-BMP) en 2001 (MKZ-jaar) toen er respectievelijk zeven en vier bezoeken zijn gebracht. Elk bezoek start een uur voor zonsopkomst en duurt doorgaans één tot anderhalf uur erna. Bij elk bezoek wordt een ervaren teller gekoppeld aan een minder ervaren, zodat het bij uitstek een plot is waar de geluiden van bosvogels worden geleerd. De aanpassingen die in de loop van de afgelopen 30 jaar zijn doorgevoerd in het BMP, zoals datumgrenzen en geldige waarnemingen, zijn telkens zoveel als mogelijk met terugwerkende kracht doorgevoerd. In de laatste drie jaar zijn de waarnemingen ingevoerd in het programma Autoclustering. De toekenning van de

territoria wordt hierbij door het programma gedaan. Alle waarnemingen worden nu dus digitaal gearchiveerd. Geen dikke ordners meer met soortkaarten. Daarnaast kunnen evt. aanpassingen van datumgrens of geldige waarneming in de toekomst voor alle BMP-plots eenvoudig aangepast worden. Verder zijn er veel andere gebruiksmogelijkheden zoals koppeling van waarnemingen of territoria met beheer, habitat, flora en andere fauna en een gestandaardiseerde methode van fenologie. Veel bosvogels zijn standvogel en voor deze is de winter van belang. Koude winters (Hellmann-getal >100) waren 1982, 1985, 1986, 1987, 1996 en 1997 en zelfs zeer koud was 1985. Naast in de hiervoor genoemde winters waren er ook koudegolven (≥ 5 ijsdagen waarvan 3 strenge vorst) in februari 1991 en 2012. Naast de winters voor de standvogels zijn mastjaren voor noten (vooral beuk) van belang. Voor de trekvogels ook de omstandigheden in het overwinteringsgebied.

Resultaten

In 30 jaar zijn 76 soorten als broedvogel vastgesteld. Zestien soorten zijn met 1-3 broedparen (of territoria) vastgesteld zoals Dodaars, Zomertortel, Middelste bonte specht, Waterspreeuw, Kleine vliegenvanger en Wielewaal. In totaal zijn 10.197 broedparen vastgesteld met de algemeenste Merel (919), Koolmees (837), Vink (733), Roodborst (704) en Winterkoning (568). De soorten van de Rode Lijst zijn Zomertortel, Koekoek, Ransuil, Groene specht, Boerenzwaluw, Spotvogel, Grauwe vliegenvanger, Matkop, Wielewaal, Huismus en Kneu. Gevonden soorten van Natura 2000 Veluwe zijn IJsvogel en Zwarte specht. Jaarlijks zijn er tussen 39

Figuur 1: Aantalsontwikkeling van vogels van Rode Lijst, water, bosrand, struweel en trekvogels in Park Rosendael in 1981 en 1984-2012.

en 50 soorten vastgesteld en gemiddeld ruim 45. Het aantal broedparen varieert tussen maximaal 496 (in 1988) en minimaal 255 (2009) met een gemiddelde van 340. Tussen een jaar in het begin en aan het eind van de reeks bijkans een halvering is gigantisch en is ook de teneur van de hele reeks. Hieronder wordt per soortgroep de aantalsontwikkeling besproken. Sommige soorten figureren in meerdere groepen. De hele tabel met de aantallen per jaar is te vinden op www.vogelwerkgroeparnhem.nl onder Publicaties.

Water

Veertien watervogels zijn gevonden waarvan Wilde eend, Meerkoet en Grauwe gans de algemeenste. De IJsvogel werd in minder dan de helft (13) van de jaren vastgesteld en de Grote gele kwikstaart op drie na elk jaar. De groep is in de hele periode toegenomen maar tussen de soorten is er verschil in ontwikkeling. Wilde eend, Soepeend en recenter Mandarijneend zijn afgenomen terwijl Grauwe gans, Kuifeend en Meerkoet een toename laten zien. De IJsvogel heeft na een glorie tijd van 2001-08 een stapje terug moeten doen door o.a. koude winters en lijkt

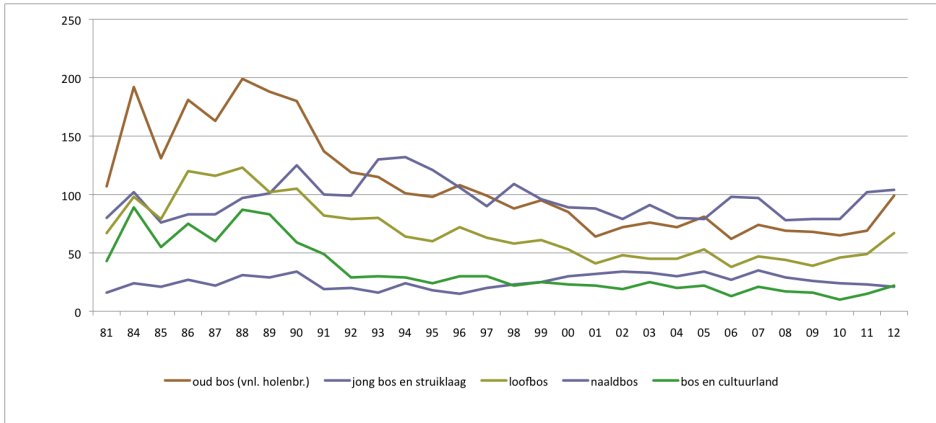
ook dit jaar (2013) niet terug te keren. De Grote gele kwikstaart broedt bijna jaarlijks in de Schelpengallerij en de koude winters hebben minder vat op de soort dan de IJsvogel. Na de opschoning van de vijvers is de Waterhoen niet meer jaarlijks vastgesteld.

Struweel

De groep wordt vertegenwoordigd door zes soorten waarvan Tuinfluiter en vooral de Heggenmus de algemeenste zijn. Het gaat om vrij lage aantallen variërend van 10 tot 3 per jaar. Na een afname in de tweede helft van de jaren tachtig (koude winters) nemen de aantallen daarna weer toe. Halverwege de jaren negentig is er een opleving ingegeven door de Tuinfluiter (max. 4). Deze neemt daarna weer af maar ondanks dat lijkt er recent weer herstel opgetreden in de groep.

Bosrand

Twaalf soorten zitten in deze groep in Rosendael en de algemeenste zijn Heggenmus, Groenling en Zwarte kraai. De Heggenmus komt ook voor in de voorgaande groep. De vogels van bosrand lijken over de hele periode stabiel met kleine oplevingen eind

Figuur 2: Aantalsontwikkeling van vogels van oud bos, jong bos en struiklaag, loofbos, naaldbos en bos en cultuurland in Park Rosendael in 1981 en 1984-2012.

jaren tachtig en halverwege jaren negentig. De Gekraagde roodstaart werd jaarlijks vastgesteld tot en met 1992, daarna slechts in twee jaar.

Jong bos en struiklaag

Deze groep bestaat in Rosendael uit acht soorten. De belangrijkste aantallen (ruim driekwart) zijn gevonden van Merel, Roodborst en Winterkoning. Zwartkop en Zanglijster volgen op enige afstand. Na aanvankelijk een terugval door de koude winters in de jaren tachtig nam het aantal tot halverwege de jaren negentig toe. Deze toename werd onder andere ingegeven door de jonge opslag op het slibdepot in het westelijke deel van het park. Daarnaast was het ook het herstel na de koude winters. In de jaren negentig was er een terugval door de winters maar ook daarna tot 2006. Hierna lijkt er een stabilisatie en op het eind zelfs een lichte toename. Die recente toename is vooral ingegeven door de Zwartkop.

Naaldbos

De vogels van naaldbomen bestaat uit zeven soorten waarvan Goudhaan en Zwarte mees

samen het grootste aandeel (83%) vormen van de territoria. Alle soorten zijn standvogel en invloeden van winters zijn dan van belang en in grote lijnen zien we dat terug in de trend van deze groep.

Loofbos

De typische soorten van loofbos is beperkt tot vijf soorten waarvan Tjiftjaf en Appelvink de trend sterk (88%) bepalen. Vanaf eind jaren tachtig gingen de aantallen omlaag en leidend daarin was de Appelvink. De soort is soms ook lastig te tellen maar dit verklaard niet de algemene teneur. De Tjiftjaf is in de 30 jaar geleidelijk toegenomen. Na de eeuwwisseling was de trend stabiel want de afname van de Appelvink werd opgevangen door de Tjiftjaf. Recent lijkt er weer een toename.

Oud bos

De vogelsoorten (20) van oud bos zijn een combinatie van een aantal groepen. Het gaat vooral om holenbroeders maar ook een aantal soorten van andere broedplekken. Pimpelmees, Spreeuw, Boomkruiper, Boomklever en Grote bonte specht zijn de algemeenste. Vooral in aantal laat deze

groep de grootste verandering zien, ruim een halvering. Na de jaren tachtig is er een gestage afname in de jaren negentig. De invloed van de koude winters is niet heel sterk aanwezig. Een groot aantal van de soorten laat een achteruitgang zien en het meest bij Spreeuw, Kauw en Appelvink. Uitzonderingen zijn Bosuil, Groene specht, Zwarte specht en Kleine bonte specht (alle stabiel) en Tjiftjaf (toename). Na de eeuwwisseling is er een stabilisatie en in het laatste jaar doen een aantal soorten het opvallend goed. Of dit de opmaak is voor betere tijden zal moeten blijken.

Bos en cultuurland

Dit is een groep welke in het bos broedt maar voor een (belangrijk) deel voor het voedsel

afhankelijk is van het agrarisch cultuurland. De vijf soorten maken dus voedselvuchten. Het gaat om vier soorten uit de vorige groep Spreeuw, Kauw, Grote lijster, Holenduif aangevuld met Houtduif. Deze groep laat van alle de grootste achteruitgang (75%) zien.

Trekvogels

Een groot deel (bijna 80%) van de soorten op Rosendael is standvogel en voor deze is de winter een belangrijke periode. Daarnaast zijn de standvogels vaak ook zaadeter en in het voorjaar (o.a. jongen periode) ook insecteneter. De vogels die wegtrekken naar zuidelijke oorden (Zuid-Europa en Afrika) zijn allemaal (Zomertortel uitgezonderd) insecteneters. De trend van deze groep wordt voor een belangrijk deel (92%) bepaald door

Foto 1: Beukenbos aan de oostzijde met het kasteel op de achtergrond, maart 2013.

de vier algemeenste: Zwartkop, Tjiftjaf, Bonte vliegenvanger en Grauwe vliegenvanger. De laatste twee soorten overwinteren in tropisch Afrika en steken de Sahara over. Beide vliegenvangers hadden de hoogste aantallen in de jaren tachtig en namen daarna sterk af. Zwartkop en Tjiftjaf hadden in de hele periode een lichte toename met in de laatste jaren een duidelijke toename.

Rode Lijst

Maar liefst elf soorten van de Rode Lijst zijn er gevonden. De meeste worden af en toe vastgesteld maar Grauwe vliegenvanger, Huismus en Groene specht zijn de algemeenste. De eerste twee bepalen vooral de halvering in de afgelopen 30 jaar. De Boerenwaluw was onder de erker aan de

voorkant van het kasteel in de tweede helft van de jaren negentig present (max. 3). Maar de overlast aan poepjes was er de oorzaak dat de gebouwbeheerder de nesten jammer genoeg verwijderde.

Trends en beheer

Het aantal soorten is in 30 jaar niet dramatisch gewijzigd. Wel zijn er soorten sterk achteruitgegaan of (bijna) verdwenen en waren er ook nieuwkomers.

De watervogels zijn als enige groep toegenomen maar dat geldt alleen voor de minder kritische soorten en die ook landelijk toenemen. Voor de Waterhoen ontbreekt het aan oevervegetatie. De IJsvogel heeft recent klappen opgelopen van koning

Foto: Jan Schoppers

Foto 2: De middelste vijver kijkend naar ZW, maart 2013.

winter, maar daarnaast lijkt een geschikte en rustige (zonder dat wandelaars constant passeren) steilwand ook niet meer aanwezig. Het in het voorjaar afsluiten van het pad voor de ijskelder bij de middenvijver is een optie maar ook het aanleggen van een geschikte broedplek op een andere plek is een mogelijkheid. Het gebied is in de regio de enige vaste broedplek van de Grote gele kwikstaart. Broedplek (vaak de schelpengallerij) en voedsel (insecten) waren in de hele periode gewaarborgd voor de soort.

De soorten van struweel, bosrand, jong bos en struiklaag in bos, zien we een redelijke vergelijkbare ontwikkeling. De groepen bereiken eind jaren tachtig en in de jaren negentig de hoogste aantallen en daarna zet de afname in. Daarna is er een stabilisatie en in de recente jaren is er een licht herstel ingezet. De meeste soorten uit deze groep zijn standvogel en koning winter liet zijn sporen na in de jaren tachtig en negentig. De recente koude winters lijken niet van invloed geweest. Jaarlijks worden er meerdere oude beuken geroid in het bos. Een beukenlaan in het westelijk deel is vorig jaar geroid en ook een flinke dunning van het bos (nu meer tuinkarakter) ten westen van de bovenste vijver. Deze ingrepen komen de vogels van bosrand en struweel ten goede.

De jaarlijkse kap van bomen gebeurt al vanaf eind jaren tachtig (Schoppers 1998). Hoewel het niet duidelijk is om welk aantal bomen het gaat dat jaarlijks wordt gekapt lijkt het rigoureuus. De afname van de groep van bosvogels (veel hollenbroeders) is aanzienlijk vanaf eind jaren tachtig. Hoewel ook de koude winters meespelen (echter normaal daarna weer herstel) kan het niet anders dat het rooien van (nest)bomen een zware wissel

heeft getrokken. Vanaf de eeuwwisseling was er een stabilisatie en in het laatste jaar zelfs herstel maar of die blijvend is?

De grootste klappen onder de bosvogels zijn ontvangen door de soorten die voor het foerageren afhankelijk zijn van agrarisch cultuurland. Een deel broedt in hollen maar de foerageergebieden in de omgeving hebben dus ook een belangrijke rol. Door de afname lijkt de voedselsituatie verandert maar daarnaast kan het ook zijn dat in de loop van de tijd foerageergebieden zijn verdwenen.

De afname van bosvogels wordt ook weergegeven door de groep van trekvogels; bij de vier belangrijkste nemen de twee hollenbroeders (beide vliegenvangers) af en de twee struikbroeders toe. Bij de Bonte vliegenvanger speelt ook mee dat deze de rupsenpiek mist doordat hij net te laat terugkomt (van Turnhout et al 2011). Ondanks dat is er recent landelijk weer sprake van herstel (waarschijnlijk nattere omstandigheden in Sahel) maar dat zien we niet terug op Rosendaal. Onduidelijk is in hoeverre dit ook meespeelt (te late terugkeer voor voedselpiek) bij de Grauwe vliegenvanger die later dan de Bonte bij ons arriveert. Een aantal soorten van de Rode Lijst kunnen geholpen worden door het beheer. Voor de Grauwe Vliegenvanger, hollenbroeder meest in oud bos, wordt verwezen naar het bosbeheer. De Huismus kan geholpen worden door nestkasten voor deze soort op te hangen of wat nog beter past rond de Oranjerie Spreeuwenpotten. De Boerenzwaluw was niet welkom onder de erker maar wellicht dat de voormalige stallen geschikt of bereikbaar gemaakt kunnen worden voor deze soort.

Conclusies

Landelijk gaan de bosvogels vooruit. Op de Veluwe zijn de trends echter anders blijkt ook op de Veluwezoom en in Park Sonsbeek. Beide gebieden geven voor veel bosvogels een afname maar het is minder sterk als in Rosendael. Dit sterkt het vermoeden dat er in Rosendael meer nestbomen verdwijnen dan in andere vergelijkbare gebieden. Een periode van jaren van rust is zeer aan te bevelen iets wat in Schoppers (1998) ook al werd geadviseerd. De dunningen spelen wel de vogels van struweel, bosrand en struiklaag in de kaart want daarbij zien we niet over de hele periode een afname maar deze zijn over het geheel stabiel.

Dank

Het Geldersch Landschap wordt bedankt voor de gastvrijheid. Alle tellers worden bedankt voor de inzet. Het is een uitgebreide tellerslijst en daarom wordt men niet apart bedankt. Een uitzondering wordt gemaakt voor Anton Schotman die als enige alle 30 jaar heeft meegedaan. Mike Leenders doet al jaren het overzetten van de waarnemingen van veldkaart op soortkaart, eerst handmatig en de laatste drie jaar via de Autoclustering. De coördinatie was in de laatste ruim 20 jaar in handen van ondergetekende.

Jan Schoppers
Jan.schoppers@sovon.nl

Literatuur

van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Schoppers J. 1993. BMP Rosendael 10 jaar. Vlerk 10: 104-109.

Sierdsema H. 1995. Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. SBB/SOVON, Driebergen/Beek-Ubbergen.

Schoppers J. 1998. 15 jaar broedvogelonderzoek in Park Rosendael. Vlerk 15: 26-34.

Schoppers J. (zj). Broedvogels in Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem in 2011, pp 90-110. In : KNNV afdeling Arnhem. Natuur in Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem. KNNV Arnhem, Arnhem.

Vogelwerkgroep Arnhem e.o. 2008. Vogels van de Veluwezoom. Vogelwerkgroep Arnhem en omstreken, Arnhem.

Turnhout van C., Ballering L. & Both C. 2011. Populatietrends en broedsucces van Bonte Vliegenvanger in Nederland: een update. Limosa 84: 38-45.

Excursie Lauwersmeer, 23 februari 2013

BEEP, BEEP, BEEP..... 5:31 de wekker gaat. Pikkedonker buiten. De excursie naar het Lauwersmeer staat vandaag op het program. Mijn lichaam heeft echter heel andere wensen. Een korte douche is noodzakelijk om in de eerste versnelling te geraken. Snel een boterham erin en tas inpakken. Verrekijker, ANWB gids, fles water en een reep chocolade om bijzondere soorten te vieren verdwijnen in het voorvak.

Om 6:00 staat Stefan Hermsen voor de deur. De motor draait, de kachel staat aan. Tijd om te gaan. Na het oppikken van introducé Mark (wie weet een nieuw lid), rijden we naar het Sonsbeekpark om met een club van 17 afficionado's richting het hoge noorden te gaan. Reisleiders Cor de Vaan, Ivo Seelen en de andere vroege vogels staan al te wachten. Nadat het Arnhems contingent compleet is

worden de TomToms ingesteld, de achterbanken verdeeld en kunnen we gaan. Om een uur of negen komen we aan bij het eerste uitkijkpunt: de Pompsterplaat. Een grondelende Wilde zwaan verdwijnt als eerste in ons opschrijfboekje. Kort daarna worden we getraakteerd op een vrouwtje Bruine kiekendief. Al vliegend over de plas krijgt ze een Waterhoen in de peiling. De aanval wordt geopend. Minuten lang probeert ze het Waterhoen uit te putten door het onder water te jagen. Na en minuut of 5 is het doelwit vermoeid en slaat ze het hoen. Na een bijna verdrinkingsdood zet ze haar klauw in de kop van haar prooi en sleurt haar over het water mee. Na een meter of tien raakt het Hoen echter los en valt in het water. De Kiek vliegt, 17 toeschouwers in verbazing achterlatend, verder zonder prooi.

Foto: Eite Boonstra

Excursiegangers

Foto: Eite Boonstra

Velduil

Snel daarna mengt zich een *Buteo lagopus* op het strijdtoneel. Een Ruigpootbuizerd en een Bruine kiek in één beeld, prachtig. Het zal de opmaat zijn voor nog veel meer. Na deze uitkijkbult rijden we in oostelijke richting naar de Kollumerwaard. Een desolaat landschap ontvouwt zich voor ons. Een Toendrarietgans, Veldleeuweriken, een Ruigpootbuizerd en nog 3 Wilde zwanen worden genoteerd. Met de temperatuur rond het vriespunt en windkracht 4 begint de kou zich te laten voelen. Het is guur en bitterkoud vandaag. Na twintig minuten duikt iedereen snel de auto weer in. Op naar de volgende stek. Het bij iedereen bekende Jaap Deensgat en de Vlinderbalg zijn aan de beurt. Ivo ontdekt vlakbij de vogelkijkhut een groepje Waterpiepers. Samen met wat graspiepers foerageren ze minuten lang voor ons op het gras. Baardmannen laten zich ook veelvuldig horen. Deze rietbewoners worden echter alleen door Mark gezien. Jammer dat we niet allemaal van deze mooie vogels kunnen

genieten. Op het water worden met de vele scopes nog Bergeenden, Pijlstaarten en wat Ganzen gezien. Verderop in de Vlinderbalg kunnen we genieten van 2 vrouwtjes Nonnetjes en een vreemd uitzierende vrouw Tafeleend.

Om 13:00 is het dan toch echt tijd voor koffie. Verkleumd en hongerig zoeken we een etablissement op waar iets warm genuttigd kan worden. De koffie vindt gretig aftrek en sommigen onder ons durven zich zelfs aan de dagsoep te wagen. Na een uurtje opwarmen is het de hoogste tijd om de IJseend te scoren aan de overzijde van het Nieuwe Robbengat. De IJseend laat zich makkelijk zien. Daarnaast worden ook een aantal Brilduikers gezien waarvan twee baltsend / copulerend. Een prachtig gezicht hoe het mannetje zich opricht uit het water en zijn kop volledig strekt. Mooie aantallen Wintertalingen, Futen en Pijlstaarten worden tevens genoteerd. Hoewel genoteerd, Gert de Jong

en ondergetekende zijn ongeveer de enige oudmodischen onder ons. Het gros meldt zijn of haar waarnemingen met obsmapp via de smartphone.

De haven van Lauwersoog is de volgende stop. Wat opvalt is het bijna totale gebrek aan Steltlopers. Een enkele Wulp, Steenloper en Bonte strandloper wordt gezien. Echter, een traktatie is de Gewone zeehond die erg dichtbij in de haven rondzwemt. De nodige kiekjes worden geschoten waarna we onze reis vervolgen. Ivo en Cor hadden allang het snode plan ons langs de Kraanvogel te voeren die al een paar dagen bij Dongeradeel designaleerd wordt. Voordat het zo ver is staat ons nog een prachtige verrassing in de vorm van een Velduil te wachten. Vlakbij de weg zit hij ons minutenlang aan te gapen en wij hem uiteraard. Wat een beest. De dag begint spectaculaire vormen aan te nemen en we hebben nog even te gaan! Naast de Kraanvogel die rustig foerageert over de akker bevinden zich ook nog zes Witbuikrotganzen. En dat in één beeld. Samen met de vele Wilde- en Kleine zwanen, vechtende Fazanten en de 5.000 Brandganzen die zich een veld verder bevinden is dit een zeer geslaagd half uur.

De klok in Anjum slaat inmiddels half vijf en we willen toch graag de lokale Zeearenden nog even "meepakken." Met gezwinde spoed haasten we ons dan ook naar Ezumakeeg-noord alwaar we op grote afstand een Slechtvalk spotten. Veel dichterbij komt een vrouwtje Blauwe kiekendief voorbij scheren. Op naar de kijkhut in het Zuidelijk deel van dit gebied. Scopes worden geposteerd, handen van de kou en anticipatie in elkaar gewreven en turen maar. Na enkele minuten klinkt er een "bingo" door de hut. Raak! Op

ongeveer anderhalve kilometer afstand recht voor ons landt een Zeearend op zijn nest. Enige tijd later vliegen beide bekende exemplaren van het nest en cirkelen wat rond. Dit herhaalt zich een paar keer voordat ze definitief uit beeld verdwijnen. Helaas is de afstand erg groot maar de smartphone kan er weer bij gepakt worden. Mede om de streeplijst van vandaag op een totaal van 63 soorten uit te laten komen.

Afsluiters in de schemer van deze lange dag zijn een rustende Slechtvalk, een Grote zilvereiger en de ongeveer 15.000 Brandganzen die bedacht hebben vlak voor de kijkhut hun slaapplek in te richten. Duizenden "Brandjes" komen binnen enkele minuten aanvliegen en nestelen zich dicht tegen elkaar aan. Een heerlijk gezicht. Het duister valt nu echt in en de kou zet in met temperaturen rond het vriespunt. Beloond voor onze ontberingen zijn we edoch zeker. Ik word niet vaak op één dag getrakteerd op een Kraanvogel, Velduil, Zeearenden, IJseend, Ruigpootbuizerd, etc. Hulde en dank aan Cor en Ivo die deze excursie tot een uitstekend uitstapje hebben gesmeed. Het is de hoogste tijd om afscheid van elkaar te nemen en de rit zuidwaarts naar ons Arnhem en omstreken aan te vangen.

Thuis gekomen zoek ik tot laat in de avond met een gloeiend hete kop thee en een reep chocolade, al mijn foto's uit. Alle waarnemingen worden nog snel ingeklopt op waarneming.nl, inclusief foto's uiteraard. Daarna is de spreekwoordelijke pijp leeg. De laptop gaat uit, de tanden worden gepoetst en voldaan kruip ik onder de synthetische wol. Het is pikkedonker buiten...

Jorick van de Westeringh

Eindelijk een twitchbare Bijeneter in het Arnhemse!

Het voorjaar van 2013 zal bij blijven als heel koud en nat en we besluiten het pinksterweekend niet te gaan kamperen. Thuisblijven dus. Het weer is net goed genoeg om op vrijdagochtend 17 mei 2013 een kilometerhoktelling te gaan doen voor het SOVON-atlas-project. Ik hoef geen auto in te pakken en heb mijn handen vrij. Om kwart over drie 's middags komen de kinderen thuis die vervolgens direct bij vriendjes gaan spelen. Ik kan er nog wel even een uurtje op uit gaan! Vijf minuten later gaat de telefoon met een opgewonden Erik Ernens aan de telefoon dat er ergens bij de Arnhemse Heide een Bijeneter ter plaatse zit! Dat zou een buitenkansje zijn aangezien ze hier maar zelden worden waargenomen. Nog tijdens het gesprek schiet ik in mijn laarzen en doe een jas aan. Tijdens het rijden (scheuren!) nog even overleg voeren met Erik Ernens en Robert Keizer over de lokatie. Vrijwel tegelijkertijd komen we aan bij de parkeerplaats tegenover het legermuseum (met de straaljager in de tuin) bij Deelen. Robert en ik verdelen wat levende have over onze schouders en Erik E. spoed al vooruit. In de verte staat Remco Wester te wenken welke kant we op moeten. Hij heeft de Bijeneter ontdekt en dit grote nieuws wereldkundig gemaakt. Ondertussen racet Tim de Boer op zijn racefiets ons in ijtempo voorbij. Net na vieren zijn we op de plek bij de hei (Hoenderloo; Deelerwoud-zuid, amersfoortcoördinaat 190.8/454.2) aangekomen. Er staat reeds een telescoop klaar waar we een blik door mogen werpen. De Bijeneter zit er op z'n gemak in volle pracht! Wat een geweldig kleurrijk beest in dit bijzondere voorjaar! Af en toe vliegt de vogel af om een insect te vangen. Voor zover te zien waren dit hommels. Ondanks het

grauwe weer zijn de kleuren prima te zien. De Bijeneter zit telkens in een dode boomtop op de uitkijk en blijft daardoor goed in het zicht. Later blijkt dat Paul Vink dezelfde vogel al eerder op de dag had waargenomen én gefotografeerd. Desondanks komt Remco natuurlijk alle eer toe; hij wist deze geweldige waarneming te delen. De vogel heeft er tot de volgende middag vijf uur gezeten en enkele tientallen vogelaars hebben hun hart kunnen ophalen.

Binnen het werkgebied van Vogelwerkgroep Arnhem e.o. is de Bijeneter uitermate schaars:

31 mei 1973 en 3 juni 1973 2 exemplaren
Deelerwoud (Vogeljaar 22:591)

31 augustus 2010 1 dood exemplaar
(verkeersslachtoffer) Bronsbergen bij Zutphen
(Marcel Ruijs)

12 mei 2012 6 exemplaren overvliegend in
Schuytgraaf, Arnhem (Ronald Schrijber)

22 juli 2012 2 exemplaren kort ter plaatse
Rozendaalse Veld (Willem Bosma)

Foto: Erik de Waard

Bijeneter, 17 mei 2013, Hoenderloo, Deelerwoud-zuid

Rondom ons werkgebied zijn er waarnemingen uit Hierden (6 mei 1961); Noord-Ginkel (21 juni 1963); Culemborg (mei 1965); Ooypolder (13 juni 1974); Renkum (31 mei 2010); Nijkerk (6 juni 2010); Opheusden (22 augustus 2010); Ginkelsche Heide (18 september 2010); Gendringen (26 mei 2011); Hoge Veluwe (3 juli 2011); Hoge Veluwe (1 september 2011) en Wageningen (9 mei 2012).

Heidevelden blijken aardig in trek te zijn bij Bijeneters. Meestal worden twee of meer exemplaren gezien in de maanden mei en juni. Dit komt aardig overeen met het beeld (vooral in mei) dat uit de website van trektellen.nl en uit een artikel over Bijeneters in het SOVON-nieuws (Boele & Van Winden 2004) blijkt. De Bijeneter heeft enkele keren in Nederland gebroed (1964, 1965, 1983, 2010, 2011, 2012) in Limburg, Waddeneilanden en Overijssel. Die broedgevallen gaan vaak samen met een influx aan waarnemingen. Vooral waarnemingen uit 2010 bevestigen dat. Dit zou samenhangen met bijzondere meteorologische omstandigheden tijdens de terugkeer uit overwinteringsgebieden in Afrika (Glutz von Blotzheim & Bauer 1980). Vele vogelaars uit Gelderland keken jaloers naar de waarnemingen uit omliggende regio's, maar nu hebben veel mensen hem "in de buurt" gezien!

Erik Lam
Eg.lam@hetnet.nl

Literatuur

Boele, A. & E. van Winden. 2004. Bijeneters in Nederland: toegenomen kleurenpracht. SOVON-nieuws 18(1):5-8.

Glutz von Blotzheim & Bauer 1980. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 9:805. Columbiformes – Piciformes. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.

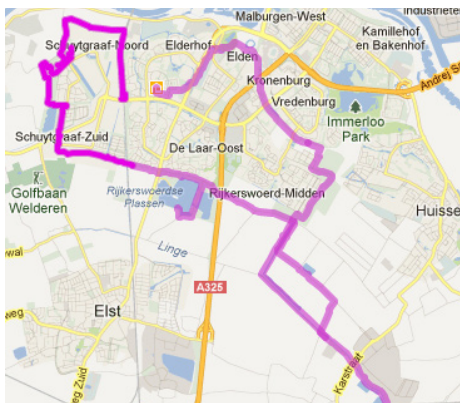
Vogelexcursie Arnhem-Zuid en Park Lingezegen

Op 24 maart, toen de lente dus al drie dagen oud was, stonden zes vogelaars klaar voor een fietsexcursie in een snijdende wind met een gevoelstemperatuur die zo laag was, dat het ons een heel reële optie leek dat we ook Keizerspinguïns zouden tegenkomen. Als dat was gebeurd, hadden we 60 soorten gescoord; nu bleef de teller daar dus net één onder. De deelnemers waren Eite Boonstra, Maarten Bosman, Gert de Jong, Chiel Verhagen, Edwin Wieman en excursieleider Koos Dansen. Deze had informatiemateriaal opgehaald over het landschapspark Lingezegen dat volop in ontwikkeling is. Het ligt tussen Arnhem-Zuid, Huissen, Bemmell, Lent, Oosterhout en Elst. Maar voor we Lingezegen in trokken, fietsten we eerste een rondje om Schuytgraaf (zie het bijgevoegde kaartje met de route). Al eerder stond in Vlerk een artikel over de verschillende vogels die rondom Schuytgraaf te zien zijn en ook nu bleken we er veel interessante vogels tegen te komen. De eerste die gezien werd was een Tjiftjaf, foeragerend langs de slootkant. Maar die werd door slechts een van de leden van

onze groep gezien en om op de streeplijst te komen die onze totaalscore bijhield, moet een vogel door minstens twee mensen zijn gezien; eerst geen Tjiftjaf op de lijst, dus.

Wel troffen we zes Grote Zilverreigers en een Lepelaar tegen een rietkraag aan de rand van Schuytgraaf-Noord. Ter hoogte van de plas bij Schuytgraaf-Zuid zagen we onder andere twee Kleine Mantelmeeuwen, een Stormmeeuw, Tafeleenden en tussen een koppel Kolganzen een Toendrarietgans. Ook kwam nog een jagend mannetje Sperwer overgevlogen die zo dicht over ons heen vloog dat we hem goed in de kijker konden krijgen en mooi zicht hadden op zijn donkere vleugels, gebandeerde borst, roestbruine wang en gele poten.

We zetten de tocht voort naar de Rijkerswoerdse plassen alwaar we onder andere Grauwe ganzen zagen. Overigens kan ik me geen enkel punt op de excursie herinneren waar we géén Grauwe ganzen zagen. Maar volgens SOVON Nieuws (nr 1 maart 2013) is

Route Fietsexcursie

Foto 1: Vlnr Maarten Bosman, Chiel Verhagen, Gert de Jong, Eite Boonstra en Edwin Wieman bij de Rijkerswoerd

Arnhem dan ook het rijkst toebedeeld met deze soort. Na de A325 overgestoken te zijn zagen twee andere leden van de groep een Tjiftjaf foerageren in de slootkant; en nu mocht-ie wel op de lijst! In zingen had onze lentebode blijkbaar geen enkele zin, maar dat lijkt me gezien de snijdende kou die er – nog steeds – stond alleszins te billijken.

We trokken het kassengebied van Huissen in en daar toonde Koos ons een hemelwaterbassin dat een interessante vogelplek blijkt te zijn. Vaak lopen er steltlopers langs de slikranden, maar die waren vandaag afwezig. Wel troffen we diverse eenden waaronder Wintertalingen.

Voor we de Linge overstaken vertelde Koos wat over de geschiedenis van dit gebied en hoe die geschiedenis inzichtelijk wordt gemaakt. Ook wees hij ons op de oevers van de Linge waar al diverse pogingen zijn gedaan om riet aan te planten. Het wil maar niet lukken, maar de ondiepten blijken een ideale plaats voor steltlopers. 'Die we nog opvallend weinig hebben gezien', wilde hij zeggen, toen een paar meter van ons vandaan zes Grutto's in de Linge bleken te foerageren (zie de foto van Eite Boonstra). We konden ze van heel dichtbij een tijd lang observeren, waarna we verder trokken. Maar er was blijkbaar een band ontstaan, want de groep Grutto's volgde ons tot onze volgende stop waar ze in het weiland op zoek gingen naar voedsel. We waren toen inmiddels bij de poeltjes aan het Lingefietspad Noord, net voor de kruising met de Betuwelijjn. Daar troffen we ook een prachtige man Pijlstaart.

Terug langs de Linge fietsten we via het Zeegbos door Rijkerswoerd, richting Huissense Dijk. We hadden inmiddels al

besloten de excursie af te ronden. We waren beslist de vijftig soorten al gepasseerd en de dag was een eind gevorderd. Even voor de Huissense Dijk konden we een Koperwiek bijschrijven. Koos wees ons vervolgens op de poeltjes onder aan de dijk waar regelmatig interessante soorten worden gezien, tot Watersnippen aan toe.

We maakten daarna een slinger om Elden, door het Westerveldse park, langs de Elden-avelden. Daar hoorden we een Grote Bonte Specht en konden die als negenvijftigste soort op de lijst bijschrijven. De temperatuur was inmiddels aangenamer geworden en de kans dat we nog een Keizerpinguïn zouden kunnen spotten was daarmee weer kleiner geworden. Dus sloten we onze fietsexcursie af.

Het was een mooie excursie waarin weer eens bleek hoeveel interessante soorten er pal rond de bebouwde kom van Arnhem zijn waar te nemen.

Gert de Jong

Foto 2: Door de vorst met harde wind was de zuidwestelijke oever van de Rijkerswoerdse Plas met een dikke ijsrand bedekt.

Verslag van de Nationale Vogelweek

De VWG Arnhem e.o. heeft actief deelgenomen aan de Nationale Vogelweek 2013 door het organiseren van 10 vogelexcursies. De eerste excursie was in Meinerswijk op zaterdag 4 mei in de ochtend onder leiding van Jorick van de Westeringh. Er waren elf deelnemers, waaronder een bioloog en twee biologen in opleiding, die hun kennis van vogels wilden bijspijkeren. Verder een aantal dames en heren van wie de kennis uiteen liep van beginner tot liefhebber met enige kennis. De sfeer was goed en het weer was mooi. Uiteindelijk werden 47 soorten waargenomen met als hoogtepunten Watersnippen, een Zwarte roodstaart en een Havik. Ruud Reddingius leidde de tweede excursie op zondagmorgen 5 mei. Deze excursie was aanvankelijk gepland om 19:30. Helaas had de vogelbescherming 7:30 op de website gezet. Gelukkig hadden ze nog wel een mail gestuurd op zaterdagavond, zodat Ruud het programma nog kon veranderen. Uiteindelijk ontmoette hij welgeteld twee personen op de dijk in de Velperwaarden. Hij besloot er een mouw aan te passen door zijn BMP-A Velperwaarden rondje en de plasjes als laatste te doen. Helaas was het aanbod niet heel gevarieerd, maar er werd wel een man Zomertaling genoteerd.

De derde excursie was op dezelfde locatie op maandagavond 6 mei onder leiding van Dick van Dorp. Met uiteindelijk acht personen wandelde deze groep van het gemaal de Volharding over de dijk naar het Plasje in de Velperwaarden en terug via de Beemd. Lekker zonnig en lang niet zo koud als vorig jaar! Het waren allemaal beginnende vogelaars die lekker geïnteresseerd waren in vogels kijken

en fotograferen. Er werden mooie soorten gezien, onder andere de Roodborsttapuit, Wulp, Kleine plevier, Lepelaar, Zomer- en Wintertaling. Men was zeer tevreden, en Dick zelf ook. Volgend jaar dus weer.

Theo Verhoeven bekeek op dinsdagavond 7 mei met een gemêleerde groep van 18 geïnteresseerde personen de kolonie Gierzwaluwen in het oude postkantoor van Velp. Een groep van acht stuks vloog boven de kolonie en langs de invliegplekken, helaas zagen de deelnemers er nog geen in verdwijnen. Na nog een aantal andere locaties bekeken te hebben eindigde excursie nummer vier op het dak van de Atlanta flat. Hier stond men op 36 meter oog in oog met de Gierzwaluwen. Het was zeker vroeg in het seizoen en het merendeel van de Gierzwaluwen was nog onderweg. Niettemin gingen volgens Theo al deze enthousiaste deelnemers een bewust, extra oplettend en genietend gierzwaluwseizoen tegemoet! Woensdagavond 8 mei had Raymond Schuurkens een succesvolle avondzangexcursie in park Biljoen in Velp van 19.30-21.45 uur. Er waren veertien deelnemers komend vanuit Gorinchem, Ede, Zevenaar, Arnhem en een uit Velp. De deelnemers bleven al wandelend en luisterend op het landgoed. Vele beloofde soorten konden goed beluisterd en gezien worden. Het begon met de Tjiftjaf en Pimpelmees, daarna Vink, Zwartkop, Winterkoning, Grote bonte specht, Boomkruiper,

Boomklever, en op het eind Roodborst en Zanglijster. Er werden ook twee paren Kraakeend bij het kasteel gezien en verder een Aalscholver en twee Mandarijneenden in de visvijver. Op deze vijfde excursie werd helaas geen IJsvogel gezien.

De stadse vogelexcursie van Anne Voorbergen op woensdagavond 8 mei trok vijf enthousiaste deelnemers die van 19:00-20:30 door de regenbuien heen, warm liepen voor Huismus en Gierzwaluw. Er werden een drietal projecten bezocht waar Anne zich als stadsvogeladviseur succesvol tegen aan bemoeit heeft. Deze liggen allemaal in de oude wijk Klarendal in Arnhem. Het gaat om de gierzwaluwdakpannen op de Coehoornkazerne aan de Klarendalseweg en de mussenvides en gierzwaluwdakpannen op School III aan de Onder de Linden. Alle tien dakpannen zijn hier dit jaar voor het tweede jaar bezet met Huismussen (!). En tenslotte de vele gierzwaluwnestkasten in de Kapelbuurt. Ook liep het groepje even langs de Kluswoningen van Sint Marten, waar het probleem van renovatie van daken in de broedtijd goed te zien was (het huidige project van Anne). Men is daar bezig om de daken te renoveren, terwijl Gierzwaluwen hun oude nestplaatsen op die plek proberen te bezetten. Onderweg werd stilgestaan bij groepjes Mussen die in zo'n oude wijk als Klarendal erg opvallen. En ondanks de regen lieten de Giertjes zich geregeld zien. Als afsluiter werd de verticale tuin achter de AH bekeken. Een goed voorbeeld van groen in de stenen stad. Resultaat van deze zesde excursie: vijf mensen die door de bril van stadsvogels hebben gekeken, en daardoor meer draagvlak voor bescherming van onze stadse vrienden. Excursie nummer zeven was in de Hond-

broekse Pleij op donderdag 9 mei van 19:00 tot 21:15 uur en stond onder leiding van Maarten Bosman. Er waren 17 deelnemers onder andere uit Zwolle, Lochem, Nijmegen en Arnhem en omgeving. Twee deelnemers waren lid van de VWG Arnhem. Er stond een straffe en frisse Zuidwesten wind, maar toch was iedereen erg enthousiast. Er werden 33 soorten waargenomen. De deelnemers vonden met name de Gele kwikstaarten en Graspiepers heel boeiend en ook een zingende Veldleeuwerik. Vermeldenswaard waren verder een Bruine kiekendief, een Grote zaagbek (man), een aantal Kleine plevieren, Tureluurs en als slot een Grutto. Het is ook leuk te weten, dat verschillende deelnemers al een of meerdere excursies gedaan hadden tijdens deze nationale vogelweek.

De achtste excursie vond plaats op vrijdagmorgen 10 mei. Toen hield Bob Coenen van 7.40 tot 10.50 uur een heidevogel excursie over het Rozendaalse Veld en Zand. Er waren 16 deelnemers en een fotograaf voor VBN variërend in leeftijd tussen 30 en 70 jaar. Mede door de harde wind was een aantal soorten minder actief dan Bob gewend was, met name de Boom- en Graspieper en Geelgors. Wel werden veel Veldleeuweriken, Fitissen en Roodborsttapuiten gezien en gehoord. Een Boomleeuwerik bleef minuten lang boven de groep hangen en zingen. Andere soorten, die waargenomen werden betroffen de Koekoek, Tuinfluiter, Gekraagde roodstaart, Torenvalk en Kneu. Leuk was het begin van de excursie. Toen Bob het geluid van een Fitis afspeelde kwam een soortgenoot tot op drie meter poolshoogte nemen om daarna de zang over te nemen. De reacties van de deelnemers waren uitsluitend positief ondanks het feit, dat een aantal

soorten niet goed te zien en horen waren. Marcel Ruijs leidde de negende excursie op zaterdagmorgen 11 mei. Deze activiteit trok elf deelnemers, waaronder een jongen van tien jaar en startte om 7:00 uur voor een wandeling van 2.5 uur door het Leusveld. De deelnemers kwamen o.a. uit Apeldoorn, Zutphen en Arnhem. Marcel hield een korte introductie over BMP, Natura 2000, natte bossen en bijzondere vegetatie, en kwel en soortenrijkdom. Gelukkig bleef het tijdens de hele wandeling droog en werd ondanks het wat koude, grauwe en winderige weer ongeveer 30 tot 40 soorten gehoord en gezien. Het blijft altijd lastig speuren naar zangers als Zwartkop, Tuinfluiter, Tjiftjaf, Fitis etc. Er is dus veel gehoord en wat minder gezien. Marcel merkte wel, dat zodra een vogel goed in beeld was het enthousiasme duidelijk toenam. Gelukkig lieten enkele soorten, vooral de Zwarte specht, Goudvink, Gekraagde roodstaart en Boompieper zich goed bewonderen. De reacties van deelnemers na afloop waren positief. Ze vonden het een prachtig gebied en enkele deelnemers gaven aan zeker nog eens terug te willen komen.

Vogelwerkgroep Arnhem e.o.

Hans-Jürgen Wernicke had een excursie gepland naar de Zwarte stern-nestvlotjes op zondagmorgen 12 mei om 6:30. Deze vlotjes worden aan het begin van de broedperiode door Staatsbosbeheer geplaatst in de Oude Rijnstrangen van het Erfkamerlingschap tussen Lobith en Elten. Helaas meldde zich voor deze excursie geen deelnemers. Erg jammer. Misschien toch te vroeg zondagmorgen voor beginnende vogelliefhebbers. Volgende keer beter.

Alles bij elkaar heeft de VWG dit jaar veel succes gehad met het organiseren van activiteiten in het kader van de nationale vogelweek. In totaal deden er 102 mensen mee aan 9 excursies. Alle excursieleiders lieten weten blij te zijn met het enthousiasme van de deelnemers.

Maarten Bosman

Van het Secretariaat

Nieuwe leden

- Wilma Beltman, Ir. Munterlaan 60, 6869 TE HEVEADORP, wilma-beltman@hotmail.com
- Herman Boesveld, Sylvalaan 6, 6816 RB ARNHEM, 06-25407522, haboesveld@chello.nl
- John Bruggeman, Kustvaart 171, 6846 LD ARNHEM, 026-3273757, john.brugge@hetnet.nl
- Bob Bruins, Smallingerlandweg 8, 6835 KB ARNHEM, 026-3235004, l.bruins1@chello.nl
- Adriana Doorduyn, Sint Marten 41, 6821 BS ARNHEM, 026-8488781, adriana.doorduyn@gmail.com
- Guus Haenen, Sittardstraat 52, 6845 DK ARNHEM, 06-52513595, guus.haenen@worldonline.nl
- Kyo Leliveld, Mettrayweg 51, 7211 LC EEFDE, 06-17996844, kyoleliveld@gmail.com
- Dick Molema, Prins Hendrikstraat 47-1, 6828 GP ARNHEM, 026-4458620, d.molema6@upcmail.nl
- Hanneke Ockhuysen, Joris van der Haagenlaan 20, 6814 LK ARNHEM, 026-4454553, h.ockhuysen@zonnet.nl
- Sanne Oord, Emmastraat 34, 6881 SV VELP, 06-30059344, spoord@gmail.com
- José Pelzers, Akkerstraat 58, 6822 AL ARNHEM, 026-8446210, j.pelzers2@upcmail.nl
- Jan Scheeres, Willem Pijperstraat 14, 2551 CL DEN HAAG, biedaan@live.nl
- Robert Jan Stoffer, Johan de Wittlaan 45, 6828 XC ARNHEM, 06-19891875, rj.stoffer@gmail.com

- Ronald Teekens, Jacob Marislaan 15, 6813 JP ARNHEM, 026-4451139, rteekens@planet.nl
- Jur van de Westeringh, De Pas 116, 6836 HN ARNHEM, j.westingh1@kpnplanet.nl
- Eric Zuijdwijk, Laan van Klarenbeek 41, 6824 JM ARNHEM, 026-3646944, eric.zuijdwijk@online.nl

Adreswijzigingen

- Ineke ten Bensel, Thaliastraat 269, 6846 XX ARNHEM, 06-33478847, i.tenbensel@gmail.com
- Sander Boekhorst, Black Alicante 99, 6851 VJ HUISSEN, 026-3812930, sanderboekhorst@live.nl
- Ton Denters, Van Noordtkade 7A, 1013 BZ AMSTERDAM, 020-4191858, tondenters@hetnet.nl
- Holmer Vonk, Magnoliaaan 49, 6982 DK DOESBURG, 0313-479188, holmerv@xs4all.nl

Mailadreswijzigingen

- David Bakker, dcjbakker@gmail.com
- Marc de Bont, debontmarc@googlemail.com
- Mieke van Dijk, nieuw telnr. 026-8482859, m.dijk73@upcmail.nl
- Dick Molema, d.molema6@upcmail.nl

Excursieprogramma t/m december 2013

Vrijdag 28 juni: Nachtzwaluwen op de Veluwezoom

De jaarlijkse excursie naar de plaats waar nachtzwaluwen gehoord en gezien kunnen worden. Verder is er een goede kans op grote zogdieren.

Vervoer	Te voet
Kosten	Geen
Vertrek	20.30 uur vanaf de parkeerplaats Bezoekerscentrum Veluwezoom
Duur	Laat in de avond terug
Opgave bij	Via de website: www.vogelwerkgroeparnhem.nl

Zaterdag 24 en zondag 25 augustus: 2-daagse excursie Noord-Groningen

Bezoek aan diverse nieuwe natuurgebieden langs de waddendijk, polder Breebaart en de Ruidhorn. 's Avonds kamperen we op de natuurcamping in Kollumerpomp. De volgende dag gaan we onder andere naar het Lauwersmeer.

Vervoer	Per auto en te voet, goede wandelschoenen (waterdicht) aanbevolen
Kosten	Kosten van vervoer en camping worden hoofdelijk omgeslagen
Vertrek	Zondag, eind van de avond terug. Het is ook mogelijk om een dag mee te gaan, indien het vervoer te regelen is. Geef dit bij de opgave aan.
Duur	circa 2 uur tot zonsondergang
Opgave bij	Via de website www.vogelwerkgroeparnhem.nl

Zondag 8 september: Fietsexcursie door westelijk deel werkgebied van de VWG

In navolging van de excursie in 2012 gaan we dit jaar door het westelijke deel van ons werkgebied fietsen. Samen met Koos Dansen fietsen we langs onverwacht mooie hoeken zoals, natuurrijke gebieden tussen Arnhem en Heteren/Renkum aan weerszijden van de Nederrijn, Utrechtseweg en Amsterdamseweg.

Vervoer	Per fiets (circa 45 km)
Kosten	Geen
Vertrek	8.00 uur bij Sonsbeekingang Trianon/Chinees rest. Zypendaalseweg
Duur	circa 16.00 uur terug
Opgave bij	Via de website www.vogelwerkgroeparnhem.nl

Zondag 29 september: Harderbroek, Kievitslanden

Misschien wat minder bekende moerasgebieden in Flevoland maar met grote kans op diverse soorten eenden, waaronder hopelijk ook grote groepen Krooneenden. Daarna door naar de Oostvaardersplassen voor wie weet een glimp van de Zeearend.

Vervoer	Per auto en te voet, goede wandelschoenen (waterdicht) aanbevolen
Kosten	Autokosten worden hoofdelijk omgeslagen
Vertrek	7.00 uur bij Sonsbeekingang Trianon/Chinees rest. Zypendaalseweg (Arnhem)
Duur	verwachte terugkeer rond 18.00 uur
Opgave bij	Via de website www.vogelwerkgroeparnhem.nl

Zondag 13 oktober: Zeetrek kijken bij Camperduin

In deze tijd van het jaar trekt er veel langs de kust. Bij Camperduin (NH) bevinden we ons dicht bij zee en zijn soorten soms goed herkenbaar en soms verder op zee. Voor de herkenning van soorten en toelichting over wat er allemaal geteld wordt en trends vragen we een lokale teller om ons te vergezellen. Dezelfde dag gaan we ook het aangrenzende gebied de Petten bezoeken.

Vervoer	Per auto en te voet, goede wandelschoenen (waterdicht) aanbevolen
Kosten	Autokosten worden hoofdelijk omgeslagen
Vertrek	7.00 uur bij Sonsbeekingang Trianon/ Chinees rest. Zypendaalseweg (Arnhem)
Duur	verwachte terugkeer rond 19.00 uur
Opgave bij	Via de website: www.vogelwerkgroeparnhem.nl

Zaterdag 9 november Kraanvogels, Diepholzer Moorniederung (Dld)

Dit voorjaar hebben velen al de grote groepen Kraanvogels kunnen bewonderen die over ons land zijn gevlogen. Op deze plek, ruim 100 km over de grens, zijn de foeragerende Kraanvogels gedurende de dag te bekijken. Spectaculaire aantallen vergeleken met wat er hier over komt. Later op de dag verzamelen de kranen zich op de slaapplekken in het moerasgebied. Er zijn goed uitkijkpunten om dit alles gade te slaan.

Vervoer	Per auto en te voet, goede wandelschoenen (waterdicht) aanbevolen
Kosten	Autokosten worden hoofdelijk omgeslagen
Vertrek	6.00 uur bij Sonsbeekingang Trianon/ Chinees rest. Zypendaalseweg (Arnhem)
Duur	verwachte terugkeer rond 20.00 uur
Opgave bij	Via de website www.vogelwerkgroeparnhem.nl

Zondag 8 december: fietsexcursie Ooypolder, ganzen en winterrrrvogels

Op de Oude Waal zijn veel watervogels te verwachten. We fietsen langs de Bizonbaai naar de Millingerwaard. Grote groepen ganzen, eenden en verder laten we ons ook verrassen door het mooie landschap

Vervoer	Per fiets (circa 45 km)
Kosten	Geen
Vertrek	9.00 uur Nijmegen, HollandsDuits Gemaal begin van de Ooijpolder
Duur	verwachte terugkeer rond 18.00 uur
Opgave bij	Via de website www.vogelwerkgroeparnhem.nl

Vrijdag 13 december 2012: Uilenbal(ts)

Het excursiejaar sluiten we af met een avondje uilenbal(ts). We gaan in de buurt van Arnhem op zoek naar baltsende bosuilen. Er is geen garantie, maar wel heel erg spannend.

Vervoer	Per fiets en misschien een stukje te voet
Kosten	Geen
Vertrek	19.30 uur bij ingang Biljoen, T-splitsing Van Spaenallee - Gasthuislaan te Velp
Duur	circa 2 uur tot zonsondergang
Opgave bij	Niet nodig, maar check de avond vooraf of de excursie niet is geannuleerd

Agenda 1 Augustus t/m november 2013

Lezingen, tevens ledenavond

8 oktober

Lezing door Ruben Smit (onder voorbehoud) n.a.v. de bioscoopfilm Oostvaardersplassen. De Nieuwe Wildernis.
Plaats: Hogeschool Van Hall - Larenstein, Velp i.s.m. Laarx

Tellingen Vogelwerkgroep

1 augustus

Start van de tellingen van roofvogeltrek bij Elten. Info Jan Schoppers

Tellingen Sovon & Vogelbescherming

17 augustus

Maandelijksse watervogel- en de ganzen en zwanentelling. Voor informatie hierover bij Greta van Hoorn, 026-3511805, g.van.hoorn@hccnet.nl

24 en 25 augustus

2e editie van de Dutch Bird Fair in de Oostvaardersplassen (SOVON).
Plaats: Buitencentrum Staatsbosbeheer Kitsweg 1 (bij Knardijk / spoorwegviaduct) Lelystad Nederland

14 september

Watervogel- en de ganzen en zwanentelling. Voor informatie zie 17 augustus.

5 oktober

Euro Bird Watch 2013: de najaarsklassieker voor vogelend Nederland i.s.m. Vogelbescherming Nederland. Op vijf telposten in het werkgebied wordt de najaarstrek geregistreerd. Vorig jaar volop aandacht op radio en tv! Info bij de secretaris.

12 oktober

Watervogel- en de ganzen en zwanentelling. Voor informatie zie 17 augustus.

16 november

Watervogel- en de ganzen en zwanentelling. Voor informatie zie 17 augustus.

30 november

Landelijke SOVON Dag 2013. De Reehorst Ede Nederland. Wij staan daar natuurlijk weer met een stand.

Excursies

Zaterdag 24 en zondag 25 augustus

2-daagse excursie Noord-Groningen

Zondag 8 september

Fietsexcursie door westelijk deel werkgebied van de VWG. Deze krijgt speciale aandacht omdat de gebruikelijke ledenactiviteitendag dit jaar niet doorgaat!

Zondag 29 september

Harderbroek, Kievitslanden

Zondag 13 oktober

Zeetrek kijken bij Camperduin

Zaterdag 9 november

Kraanvogels, Diepholzer Moorniederung

Anders

Zaterdag 2 november

Nationale Natuurwerkdag. Wij gaan als Vogelwerkgroep actief meedoen.